

som detta, gör jag det likväl för denna gång, men ber att få angifva såsom orsak dertill att man derigenom får ett offentligt uttalande i afseende å beskaffenheten af Herr Mandelgrens antiqvariska forskningar, alldenstund bedömandet af dettas värde skall öfverflyttas från vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien till fria konsternas akademi.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

49:de punkten.

Bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag rörande Stats-Utskottets nu genomgångna Utlåtande N:o 28.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Måndagen den 21 Mars 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 9 dennes.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 15 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 29, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Nionde Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr Hazelius: Jag beklagar att Stats-Utskottet, som vid innevarande Riksdag, med undantag endast af en fjerdedel af begge Kamrarnes ledamöter, består af samma personer som vid förra riksdagen, funnit skäl att frågå sin då uttalade uppfattning af denna fråga. Jag vill ej nu besvåra Kammaren med att uppläsa de riktiga och lämpliga ordalag, i hvilka Stats-Utskottet vid förra riksdagen tillstyrkte en skrivelse af samma innehåll, som den jag i min motion nu har föreslagit. Jag medger hvar och en rättighet att ändra sin öfvertygelse, men ber dock att få framlägga några skäl, hvarför jag bibehåller min.

Jag anhåller dervid att få för Kammaren framlägga ett förhållande, som jag tror påkallar stor uppmärksamhet. Det är nemligen bekant, att civilstatens pensionsinrättning nu lemnar inträde åt tjänstemännen vid departementernas expeditioner, kollegierna, hofrätterna, landtmästeristaten, landtstaten och poststaten, hvartill nyligen kommit fängvårdsstyrelsen och en del under densamma lydande tjänstemän i orterna. Utanför denna inrättning åter står tullstaten, skogsstaten, telegraf- och järnvägsstaten samt prester och skollärare. Denna inrättning är således ännu ofullständig.

Såsom bekant betalas af hvarje delegare en årlig afgift af sju procent af den blifvande pensionen, som kan erhållas vid 55 års ålder och i allmänhet utgör två femtedelar af lönen.

Men genom en besynnerlig tillfällighet, som Grefve Mörner vid en föregående Riksdag utredt, begick 1863 års riksdag den besynnerligheten, att några få veckor sedan den antagit ett af en komité uppgjort pensionsförslag, frågå detta och beslöt i stället, på framställning af en enskild motionär, att en tjänsteman, om han ej vill låta pensionera sig vid 55 års ålder utan vill tjena längre, skall få rättighet till pension på allmänna indragningsstaten; vid 65 års ålder, om hans krafter äro förminskade, annars vid 70 år, hvarvid hela lönen erhålls i pension, om denna ej öfversteg 3,000 R:dr, men eljest fyra femtedelar. Det är klart att vid sådant förhållande högst få tjänstemän skola begagna sig af rättigheten att vid 55 års ålder få den mindre pensionen utan heldre kvarstadna i 10 år till, för att få en betydligt större. Vid 55 års ålder afgå derföre inga andra än sådana, som dertill föranledas af särskilda omständigheter, eller hvilka till följd af enskild förmögenhet anse sig kunna åtnöjas med en mindre pension.

Men hvad har väl följden blifvit häraf? Jo att civilstatens pensionsinrättning mycket sällan anlitas och ej på långt när så mycket som dess tillgångar medgifva. Dessa tillgångar hafva uppkommit dels genom de årliga statsanslagen, dels genom delegarnes afgifter och dels genom de år från år stegrade räntorna. Fonden har derigenom vuxit, så att den nu utgör ej mindre än 4,800,000 R:dr, hvaraf $4\frac{1}{2}$ million utgör den egentliga tjänstemannafonden och 300,000 R:dr. enke- och pupillkassafond.

Lägges dertill den Filénska fonden, 200,000 R:dr, hvilken fond af Kongl. Maj:ts disponeras, så erhålles 5,000,000 R:dr.

Dessa besparingar af 4,800,000 R:dr, förräntade i medeltal efter 5½ procent, gifva en årlig inkomst af 264,000 R:dr. Om dertill läggas statsmedel, 98,000 R:dr (hvaraf 45,000 R:dr bestå af det så kallade nådegåfvoanslaget, som alltsedan 1798 varit anvisadt till fattiga enkör och sedan denna tid vuxit till detta belopp), samt 30,900 R:dr, Statens årliga bidrag till: pensioneringen, och ytterligare 22,500 R:dr, ersättning för de inkomster som förut tillkommo inrättningen genom liggetid och begrafningshjelp, så gör denna summa 362,000 R:dr. Då härtill komma delegarnes årliga afgifter, hvilka 1866 voro 125,000 R:dr, så får man en årlig inkomst af 487,000 R:dr.

Frågar man nu: hvilka äro de årliga utgifterna, så uppgingo dessa 1866 till tjenstemäns årliga pensionering 42,000 R:dr, allmänna fonden för enkör och barn 53,000 R:dr, enskilda enke- och pupillfonden 164,000 R:dr, förvaltningskostnad 26,400 R:dr och sammanlagda utgifterna till 263,400 R:dr, hvilka, frändragna inkomsterna, lemna en årlig besparing af öfver 200,000 R:dr. Grefve Mörner uppgaf, i ett anförande för 2 år sedan på detta rum, att besparingarne vid 1861 års slut uppgingo till 3,100,000 R:dr. De hafva således på dessa 8 år ökats med 1,700,000 R:dr.

Nu frågar jag, om det är skäl, att Staten årligen ger ut anslag af 98,000 R:dr åt en inrättning, som äfven utom detta anslag skulle öka sina besparingar med öfver 100,000 R:dr årligen. Jag tror, att man af detta förhållande kan henta anledning att fästa uppmärksamheten dels på denna stora besparing, dels på det olämpliga, att denna anstalt ej anlitas, emedan embetsmännen ej finna detta med sin fördel öfverensstämmande. utan i stället vända sig till allmänna indragningsstaten och derigenom betunga statsverket med kostnaden för deras pensionering.

Slutligen torde man äfven böra fästa uppmärksamheten på den orimligheten, att man kan få pension redan vid 55 års ålder. Jag vågar fråga de Herrar, som hunnit öfver 55 år, men ändå äro i stånd att med kraft och nit gagna sitt fädernesland, om detta ej är en alltför stor frikostighet och om den vidare bör tillätas. Skulle det väl vara någon svårighet, att då man har en så stor besparing som 4,800,000 R:dr, med denna såsom grundfond inrätta en lifränte- och kapitalförsäkringsanstalt, som säkerligen mycket bättre skulle pensionera våra embetsmän, ej blott dem som redan äro delegare i civilstatens pensionsinrättning, utan jemväl dem som ännu stå utanför.

Såsom Herrarne hafva sig bekant, är för närvarande med civilstatens pensionsinrättnings enke- och pupillfond förenad en ränte- och kapitalförsäkringsanstalt, hvars reglemente blifvit af Kongl. Maj:ts stadfästadt. Denna anstalt har på tvänne år redan samlat en fond af 140,000 R:dr; och efter gjorda beräkningar torde denna fond, inberäknade omkring 70,000 R:dr donerade medel, efter 30 år komma att uppgå till en och en half million. Jag frågar då, om det ej skulle blifva lätt att med en grundfond af 5,000,000 R:dr tillämpa lifräntesystemet för all pensionering, hvarigenom Staten skulle helt och hållet befrias från alla utgifter både till civilstatens pensionsinrättning och allmänna indragningsstaten, hvarigenom en icke obetydlig besparing skulle kunna vinnas.

Vi känna alla grunderna för lifränteidéen, men jag ber dock att få anföra några exempel på de fördelar, som genom dess tillämpning stå att vinna. Så till exempel behöfver man blott från 25 års ålder årligen insätta 8 R:dr, för att vid 60 år erhålla en pension af 100 R:dr, och om man insätter tre gånger så mycket, eller 24 R:dr från 25:te året, så kan man derigenom bereda sig en pension af 300 R:dr. Jag har till utgångspunkt för dessa exempel valt 25:te året, då man nu för tiden vanligen sitter på skolbänken till öfver 20 år, och sedan behöfver använda några år som extra ordinarie innan man kan erhålla någon befattning. Om man nu vid hvarje befördran ökar sin insats, så är det klart att den blifvande lifräntan äfven kommer att ökas. Härtill kan man äfven lägga fördelarne af den redan samlade grundfonden af 5,000,000 R:dr. Jag tror derföre att det skulle vara en stor vinst för alla tjänstemän att på detta förnuftiga sätt bereda sig en pensionering.

För att tillämpa denna princip berde, enligt min åsigt, stadgas, att alla som inkomma i rikets tjänst efter 1871 ej skola vara berättigade till andra pensioner än de kunna bereda sig genom afdrag på sina löner. Derigenom skulle äfven den stora fördelen vinnas, att Nionde Hufvudtiteln, som hittills varit en riksfattigtitel, skulle upphöjas till något ädlare, eller till en titel för fosterländska beöningar, som Riksdagen skulle kunna anvisa åt män, som gjort sig väl förtjenta af fäderneslandet, t. ex. en sådan pension, som den hvilken nu är i fråga satt åt Svea rikets erkebiskop, hvilken, på sätt en reservant yttrat, ej blott såsom prest, utan äfven såsom litteratör och medborgare gagnat sitt fosterland under en lång följd af år. På sådant sätt skulle allt komma i sin rätta ställning.

Då jag är motionär, så har jag ej den egenkärleken att begära någon vidare behandling af ämnet, derest Kammaren ej anser saken förtjent af en återremiss. För min del låter jag saken gerna falla, öfvertygad att den är så riktig till sin grundsats, att den nödvändigt en gång förr eller sednare skall göra sig gällande. Äfven tjänstemännens egen fördel tror jag det skulle vara att i rätt tid bereda sig denna stora fördel, hvilken skulle kunna vinnas genom den enkla åtgärd som jag föreslagit. Jag tror nemligen att den alltmera stigande afvogheten mot tjänstemäns pensionering till icke obetydlig del har sin grund uti missnöjet öfver den börda, som Staten får vidkännas för denna pensionering.

Grefve af Ugglas: Såsom ledamot af Stats-Utskottet anser jag mig skyldig att med några ord besvara den föregående talarens erinringar. Han uttryckte sin förundran deröfver, att Utskottet vid denna riksdag kommit till ett annat resultat än vid den förra, ehuru dess ledamöter, med undantag endast af en fjerdedel, äro desamma som då. Denna fjerdedel kan dock vara af ganska stor betydelse, om deribland finnas personer, som äro intresserade af frågan. Hvad mig beträffar, deltog jag ej i behandlingen af detta ärende på afdelningen inom Utskottet. Jag har mig dock bekant, att anledningen, hvarför Utskottet ej ansåg sig kunna tillstyrka den af den värde motionären föreslagna skrifvelsen, låg deruti att man ansåg att, om Sta-

ten för tjänstemännens pensionering hänvisade dem till en sådan försäkringsinrättning, så skulle Staten ock vara skyldig att garantera densamma, och detta ansåg man sig ej kunna eller böra ålägga Staten.

Hvad sjelfva saken angår, så medger jag att man kan gå tillväga på två sätt, antingen att aflöna tjänstemännen något knappare och gifva dem vederlag genom att pensionera dem på ålderdomen, eller ock att löna dem väl och låta dem sjelfva sörja för sin pensionering, genom upprättande af en sådan anstalt som motionären föreslagit. Huruvida denna sednare utväg, hvarigenom Staten skulle komma i konkurrens med enskilda inrättningar, kan vara den riktiga, det vill jag lemna derhän. Dessutom blir det alltid svårt att organisera en sådan; motionärens förslag visar detta bäst.

Den ärade motionären föreslog jemväl i sitt anförande, att alla, som inkomma i Statens tjänst efter 1871, ej skulle få pension, men derigenom skulle man få två olika slag af tjänstemän, sådana som vore berättigade till pension, och sådana som icke vore det; och detta tror jag för min del blefve mindre förmånligt. Jag har ej vidare att säga, utan har genom detta mitt yttrande endast velat angifva skälen, hvarför Utskottet afstyrkt motionärens framställning.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

3:dje—5:te punkterna.

Biföllos.

6:te punkten.

Herr Nisser: Kammarrens ärade ledamöter torde erinra sig att arméens pensionering grundar sig på vissa särskilda föreskrifter. Det erfordras viss tjänstetid och viss ålder för att komma i åtnjutande af pension från arméens pensionskassa, hvarjemte pensionerua utgå efter grad men icke efter lön.

Hvad särskildt angår den här ifrågavarande fanjunkaren Jansson, så är han 42½ år och har tjenat i 21½ år, hvadan det fattas 7½ år i ålder och 8½ tjänsteår, för att han skall blifva pensionsmessig. Det är naturligt att då det är fråga om att bevilja en personpension på allmänna indragningsstaten i stället att låta honom uppfylla de vilkor, som erfordras för att han skall erhålla pension från arméens pensionskassa, så beror detta derpå att den ifrågavarande personen är af sjukdom oförmögen att tjena qvar och på huru stor del af tjänstetiden, som riksdagen anser sig kunna afpruta. Uti nu ifrågavarande fall är föreslagen en afprutning af 8½ år, eller nära ½:del af tjänstetiden.

För min del har jag ingenting emot att bifalla den begärda och af Utskottet tillstyrkta pensionen. Orsaken, hvarför jag tagit upp frågan har varit, att med afseende på den pension, hvarom i nästa punkt blir fråga, fästa Kammarrens uppmärksamhet derpå, att här är medgifven en afprutning af nära ½:del af tjänstetiden, hvilket under

andra former i nästa punkt äfven kan ifrågasättas. För öfrigt har jag ingenting att anmärka emot Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

7:de punkten.

Herr Nisser: Kammarens ledamöter hafva sig säkerligen bekant, att gällande författningar för arméens pensionskassa äro obligatoriska. Det vill säga att de militära tjänstemännen äfvensom de flesta civile äro skyldige att ingå såsom delegare deruti och erlægga föreskrifna afgifter. Från detta stadgande eger dock ett undantag rum i afseende på fältmusikanter, för hvilka alldeles särskilda stadganden gälla. Och jag befarar verkligen att Stats-Utskottets ledamöter förbisett denna omständighet, då de i denna fråga kunnat komma till ett sådant resultat som det föreliggande. Då saken hvarken i Kongl. Maj:ts Proposition eller statsråds-protokollet är fullständigt utredd, har jag inom arméens pensionskassa sökt skaffa mig närmare upplysningar. Utskottet säger sig i sitt Utlåtande äfven hafva förskaffat sig sådana, och jag tror derföre att det ej skulle skada att vi kollationerade dessa upplysningar, för att derigenom få se huru det förhåller sig med Westholms pensionsrätt.

Enligt en uppgift af en revisor i arméens pensionskassa är Westholm född den 22 Januari 1817. antogs till spel i nummer vid Svea Lifgarde den 22 Oktober 1831, erhöil afsked från nämnda beställning den 4 Juni 1845, antogs till spel i nummer vid Bohusläns regemente den 9 Juli samma år och befordrades till fältmusikant den 2 April 1863.

Fältmusikanterna, som äro virtuoser på åtskilliga instrumenter, äro ett mycket ambulatoriskt sällskap och hafva ej någon varaktig stad, utan tjena ett eller annat år, hvarefter de taga afsked och sedan på nytt ingå i tjänst. Man har derföre ansett det vara olämpligt att de skulle vara förpligtade att ovilkorligen ingå såsom delegare i arméens pensionskassa, men man har ock ansett olämpligt att beröfva dem all möjlighet att förvärfva pensionsrätt. Derföre har man stadgat såsom vilkor för deras pensionsrätt, att de skola hafva tjänat såsom fältmusikanter i tio år och i tio år kontribuerat till arméens pensionskassa.

Den mig meddelade uppgiften från arméens pensionskassa innehåller vidare följande: "Westholm har, enligt Bohusläns regementes räkenskaper med arméens pensionskassa, utgjort i lag föreskrifna inbetalningar till nämnda kassa från och med den 1 Januari 1864, hvadan han vid samma tid 1874 är berättigad till pension, förutsatt att han tjänar qvar till denna tid."

Stats-Utskottet har emellertid sagt att Westholm redan skulle varit berättigad till fyllnadspension om han begagnat det tillfälle som stått honom öppet att dertill göra inbetalningar, samt att hans underlåtenhet derutinnan icke synes böra grundlägga någon pension från statsverket. Nu är emellertid just händelsen att Westholm gjort allt hvad han kunnat göra. Han har ej egt rättighet att såsom spel

i nummer göra några inbetalningar. Denna rättighet för honom inträdde först från det han blef fältmusikant och från denna tid har han ock verkligen fullgjort sina inbetalningar.

Westholms rättighet att ingå såsom delegare i arméens pensionskassa började 1863. Han har således med denna rätt tjenstgjort mellan sex och sju år af de tio, som erfordras, för att han skall ega rättighet till pension. Han är således ungefär lika berättigad till sådan, som den i föregående punkten omnämnda fanjunkaren Jansson. För honom fattades det $\frac{3}{4}$ del af tjenstetiden; för Westholm något mera.

Jag tror således att, om ej Stats-Utskottet erhållit upplysningar, som vederlägga dem, hvilka jag fått i arméens pensionskassa, Kammararen gör orätt om den nekar Westholm pension, då den gifvit sådan åt andra, som varit i samma belägenhet. Då emellertid Stats-Utskottets ledamöter kanske ej nu ega tillgång till de handlingar, som erfordras för att vederlägga mina uppgifter, så torde det vara lämpligast att Kammararen återremitterar frågan, derom jag för min del vägar anhålla.

Hrefve af Ugglas: För min del vill jag icke bestrida riktigheten af de upplysningar som den sistetalaren lemnat, och erkänner öppet, att jag tror, att dessa kunna tala för bifall; men hvad mig särskildt beträffar, så är orsaken, hvarför jag ej ansåg nödvändigt ingå i denna pröfning, den, att jag ej på något sådant förhållande stödt yrkandet om afslag.

Det är, beträffande tjänstemän, påmindt derom, att Rikets Ständer vid 1854 års Riksdag meddelat en förklaring i fråga om obotlig ansedd sinnessvag, lam eller blind tjänstemans skiljande från ordinarie beställning i rikets tjenst. Det är fullkomligt riktigt. Men en sak är det, huruvida Regeringen anmält ifrågavarande ärende i öfverensstämmelse med de principer, som då blifvit uttalade, och en annan sak, huruvida dessa principer i alla händelser böra följas. Hvarföre jag tillstyrkt pension till fanjunkare, men motsatt mig sådan till fältmusikanter, var att jag ansåg det för regementet nyttigt och för underofficerskorpsen fördelaktigt, att en fanjunkare, ej mera tjänstbar, skulle kunna lemna regementet och hans tjenst af en annan öfvertagas, hvilket skulle vara en fördel ej allenast för sjelfva tjensten, utan äfven derföre, att en svagt aflönad tjänsteman icke borde, genom att man qvarhölle en oduglig person, se sig hindrad från att vinna befordran. Beträffande fältmusikanter, så kan jag deremot ej inse, att regementet skulle lida deraf om en fältmusikant qvarstodnade tre å fyra år, äfven om han är mindre rask, och jag tror att detta skulle kunna ske utan all fara för tjensten. Han skulle väl icke kunna deltaga i marscher, men deremot finnes icke något hinder för honom, till följd af ett benbrott, att deltaga i musiken på mötesplatsen. Då jag sjelf varit regementschef, så tror jag mig ega erfarenhet att kunna bedöma denna fråga, och under min tjenstetid vill jag minnas, att regementet ej led deraf att en eller annan musikant icke var fullt tjänstbar. Det är på grund deraf, och då jag icke vill hafva något prejudikat för tillämpning af den princip, att fältmusi-

kanter skola ställas på indragning, som jag motsatt mig Kongl. Maj:ts förslag. Jag får derföre yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Med den föregående talaren får jag instämma i yrkandet om bifall till Utskottets Betänkande, och det så mycket mera, som ifrågavarande musikanter möjligen kunnat bereda sig pension, om han velat erlægga retroaktiva afgifter derför. Hans underlåtenhet i detta fall kan jag icke finna böra föranleda någon utgift för statsverket.

Herr Nisser: Som man vet, så innehåller lagen, att fältmusikanter äro befriade från retroaktiva afgifter för erhållande af fyllnadspension, och då förundrar det mig, att en så utmärkt talare, som den siste, högg yxan i sten. Fältmusikanter kunna nemligen ej på det sättet förvärfva sig pension, *ty de få icke genom retroaktiva-avgifter minna pensionsrätt.*

Hvad sjelfva saken angår, så betyder det ej något, om Westholm står kvar i tjensten de tre eller fyra år, som ännu felas i hans tjenstetid, och jag vill säga, att detta till och med skulle vara en fördel för honom, då den fyllnadspension, som nu blifvit sökt, ej uppgår till mer än 125 R:dr, under det han deremot skulle bekomma 200 R:dr, om han qvarstår. Det är egentligen för principens skull som jag har uttalat mig, på det att man, då sådant rättvisligen kan ske, måtte hjälpa sådana stackare, som genom sjukdom blifvit oförmögna att vid tjensten qvarstadna. Westholm har brutit sitt ben, det är händelsen; men om han nu får ett sorts vitsord, att han kan och bör stadna kvar, då afstår jag gerna från yrkandet om återremiss.

Grefve Mörner: Jag för min del vill icke påstå, att fältmusikanter äro förpligtade att erlægga retroaktiva afgifter; men detta är ej alldeles detsamma som att de ej skulle kunna få erlægga sådana afgifter. Dessa fältmusikanter hafva ömsom sluppit, ömsom fått särskildt tillstånd att ingå i pensionskassan, allt på sina egna framställningar.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels återremiss deraf; framställdes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

8:de punkten.

Lades till handling rne.

9:de punkten.

Bifölls.

10:de punkten.

Grefve

Grefve af Ugglas: Jag har vid denna fråga reserverat mig mot Utskottets betänkande, derför att jag ej kunnat anse Nionde Hufvudtiteln såsom en ren understöds-kassa. Jag tror, såsom jag förut ock yttrat, att det ur ekonomisk synpunkt kan åtminstone tills vidare vara för staten nyttigt att bibehålla pensionerna åt tjänstemännen, och att staten gör en vinst uti de mindre löner, som den med afseende derpå kan gifva; men annorlunda blir förhållandet, ifall rättigheten till pension öfvergår till enkor och barn. Det är ej längre sedan än något öfver tjugo år, då det var fråga om att bevilja Berzelii enka pension, och då var stämningen sådan, att denna pension endast med svårighet bifölls. Sådana fall, som det nu nämnda, då man beviljade pension åt en utmärkt mans efterlemnade enka, medger jag gerna må bilda undantagen; men huru långt har man icke nu kommit derifrån? Jag vill ej på Regeringen kasta ansvaret, att man frånträd denna väg; ty hvar och en af oss, som deltagit i ständsrepresentationen, kan bevittna, att på de sednare tjugo åren, genom åtagande af hvarandras klienter och ett utbyte af ömsediga tjänster, sådana pensioner ofta blifvit beviljade. Men jag kan likväl icke erinra mig, att den förtjenst, som skulle berättiga till pension för en enka, sträckte sig så långt ned som till en styckjunkares.

Hvad styckjunkaren Aquilons förtjenst beträffar, så består den-samma hufvudsakligen deruti, att han infört förbättringar i tändhat-tarne, hvarigenom dessa blifvit ändamålsenligare; men jag har erhållit upplysning derom, att han derför erhållit en särskild gratifikation af Kongl. Maj:t af 700 R:dr. Det är möjligt, att enkan är fattig, och då må särskilda bidraga, hvilket jag för min del ej skulle vägra; men på Statens vägnar måste jag säga nej, då jag ej vill gå vidare på den väg, som man tyvärr redan beträdd.

Herr von Ehrenheim: Med den föregående talaren instämmer jag deri, att den Nionde Hufvudtiteln och pensionerna derä ej få betraktas såsom en ren understöds-kassa, och jag medgifver äfven vil-ligt, att det är stor skillnad emellan Berzelii och styckjunkaren Aquilons förtjenster om fäderneslandet. Denne sistnämnde har dock med denna anspråkslösa verksamhet förenat den ovanliga förtjensten, ej blott att hafva väl fullgjort sina åligganden, utan äfven att dess-utom sysselsätta sig med att söka införa förbättringar, som här blifvit vitsordade; i följd hvaraf Kongl. Maj:t ansett sig kunna med skäl hem-ställa, att dessa förtjenster måtte erkännas genom den nuifrågasatta pensionen till hans enka. Det är icke så särdeles ofta som dylika särskilda förtjenster komma i fråga, och jag för min del befarar ej, att det skall blifva något farligt prejudikat, som kommer att besvära Nionde Hufvudtiteln; och får jag derför anhålla om bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels afslag derä; framställde Herr Grefven och Talman-nen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

11:te—18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

Herr Wallenberg: Det är ostridigt, att den konklusion, Stats-Utskottet gjort, står i den mest uppenbara strid med dess motiver. När det i utlåtandet förekommer, att denne utmärkte man i 52 år arbetat inom skolans, statens och kyrkans områden, och Utskottet erkänner den samvetsgrannhet, som jemte ett aldrig tröttadt nit utmärkt denna långvariga verksamhet i det allmännas tjänst, så hänger Utskottet till slut likväl upp sig på den omständigheten, som skall se ut som en princip, att pensionering af prestmän icke bör af Riksdagen medgifvas. För min del har jag sett saken från en annan sida. Jag har trots mig finna en utmärkt personlighet och icke fäst mig dervid, att denna utmärkta personlighet jemväl är en utmärkt prestman. Då med den brådska, som råder här, ingen kan begära att länge taga tiden i anspråk, och jag i allmänhet icke brukar trötta Herrarne med några föreläsningar, så inskränker jag mig till att uppläsa min reservation:

“Emot Utskottets beslut i 19:de punkten får jag mig reservera. Utskottet har bland motiverna för sitt afstyrkande intagit, att det icke vill af allmänna medel pensionera prestmän. Jag ser uti denna fråga icke presten, utan den utmärkte mannen, *Henrik Reuterdaahl*, som med sällspordt nit och sjelfförsakelse under ett halft sekel arbetat i det allmännas tjänst. Gerna skall jag gifva min röst till pensionering åt huru många som helst lika utmärkte män. Man behöfver icke befara, att tillämpningen af en sådan grundsats skulle blifva betungande för statskassan. Men att erkänna och hedra förtjenstfulle medborgare ligger inom Riksdagens befogenhet. På dessa skäl tillstyrker jag vördsamt, att Riksdagen behagade bifalla hvad Kongl. Maj:t i denna fråga föreslagit.”

Jag tror verkligen, att ej någon öfverdrift ligger i dessa påståenden och jag tror jemväl, att Kammaren ej löper fara att träda för nära den ena eller andra principen, om Kammaren, med afslag på Utskottets hemställan, bifaller Kongl. Maj:ts förslag, å hvilket jag vördsamt anhåller om proposition.

Herr von Stockenström: Då jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende, och jag är en af de ledamöter af denna Kammare, som med min röst bidragit till det slut, hvartill Utskottet kommit, torde jag vid detta tillfälle ej böra iakttaga tystnad, utan anhåller jag att få lemna en förklaring öfver Utskottets motiver. — Hade det här varit fråga endast om att erkänna en vördnadsvärd mans utmärkta förtjenster om fäderneslandet, så skulle Utskottet säkerligen ej ett ögonblick tvekat att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag; men det gällde ej endast personen, hvars samvetsgrannt uttryckta önskan man gerna skulle vilja gå till mötes. Det gällde grundsatsen,

huruvida Riksdagen skulle beträda en ny bana, genom att bevilja pension åt biskopar, och det var denna grundsats, som Utskottet ansåg sig icke böra godkänna. Det har visserligen inträffat en gång förut, att Rikets Ständer beviljat pension åt en biskop; men Utskottet har velat betrakta detta såsom ett undantag och trott, att den nya Representationen icke borde bidraga till att upphöja detta undantag till regel, genom att åter taga ett steg på samma väg.

Vissa embeten inom staten äro af den beskaffenhet, att de, efter för dem gällande anordningar, ovilkorligen måste skötas af sina innehafvare, och när krafter och förmåga för dem brista, så måste de lemna befattningarne. Dit höra i första rummet statsråds- och justitieråds-embetena. Ett annat förhållande är det med en mängd andra befattningar och bland dessa äro de presterliga. Dessa skötas i allmänhet af tillförordnade, när den ordinarie prestmannen är af ålder eller annan orsak förhindrad att sin tjänst bestrida. För en biskop förordnas visserligen ej någon vikarie, men hans embete ligger dock aldrig nere. De konsistoriela göromålen handhafvas vid hans förfall af öfrige consistoriales, och visitationerna utföras af kontraktsprostarne. Öfver det hela hvilat den anda, som den högste styresmannen inom stiftet en gång deri ingjutit och som ännu länge fortlefver, äfven när hans aftagande krafter nödga honom att mer eller mindre begagna sig af det *otium cum dignitate*, som står honom till buds. Man har måst åtnöja sig med, att denne styresman i sina yngre, kraftfulla år utvecklat sina egenskaper till kyrkans, till skolans och vetenskapens gagn, och att han i ålderdomen ännu står kvar med minnena och föresynen af en förfluten lefnad, hvars verksamhet manar till kärlek, vördnad och efterföljd. Så har det varit under århundraden, och man har ej funnit, att kyrkan deraf lidit sådan skada, att man ansett en annan ordning ovilkorligen böra införas. Ovedersägligen skulle det vara en förmån, om biskopar och prester i allmänhet ej behöfde fortfara med sina befattningar längre än till vanlig pensionsålder, och man bör väl kunna hoppas, att någon pensionering äfven för dem skall kunna åvägbringas, på sätt det blifvit ifrågasatt och det sist församlade kyrkomötet hemställt, hvarigenom dessa olägenheter skulle kunna undanrödjas. Men så länge detta ej skett, har Utskottet ansett, att närvarande förhållanden måste fortfara.

En reservant har i sin reservation anfört och nu vidare muntligen utvecklat sina åsigtter. Han säger: "att han i denna fråga ej ser presten utan den utmärkte mannen, och att det ligger inom Riksdagens befogenhet att erkänna och hedra förtjenstfulla medborgare". Denna sida af saken har måhända inom Utskottet blifvit för litet framhållen. Vi veta eljest, att inom de flesta nationer det är ganska vanligt, att deras representativa församlingar besluta nationalbelöningar åt sina stora män. I Sverige har man ej heller varit alldeles främmande för ett sådant sätt att belöna förtjensten. Man torde nemligen kunna säga, att det är under en sådan form, som de anslag blifvit beviljade, hvilka, efter hvad jag nu erinrar mig, utgått till den snillrike man hvilken tog en hufvudsaklig del i upprättandet af våra grundlagar, till den skarpsinnige bearbetaren af vårt nya lagverk och till honom, som byggt de förnämsta af våra jernvägar.

Det skulle visserligen ej vara orättmätigt, om vid sidan af dessa män uppställdes äfven den nu lefvande veteranen bland våra lärde och bland innehafvarne af våra höga embeten, den flitige forskaren i svenska kyrkans häfder. Men ärendet har ej förekommit under sådan form, att Utskottet ansett sig kunna från den sidan taga saken. Det är Erkebiskopen Reuterdahl sjelf, som sökt att vid afskedstagandet erhålla pension, och det är endast ur denna synpunkt som Utskottet ansett sig kunna betrakta frågan.

Jag har för Herrarne sökt redogöra för Utskottets uppfattning af detta ämne. Det tillkommer nu Riksdagen att döma öfver det afgifna utlåtandet, och om Riksdagen beslutar att bifalla den Kongl. Propositionen, så torde det ske af den anledning endast, att Riksdagen vill erkänna, hedra och belöna en utmärkt mans förtjenster om fäderneslandet. För min del skulle jag dock gerna hafva önskat, att sådant kunnat ske under en annan form, än beviljandet af en pension.

Herr Montgomery-Cederhielm: Af ett tillfälligt illamående var jag förhindrad att deltaga i Stats-Utskottets behandling af Sjunde, Åttonde och Nionde Hufvudtitlarne, hvarföre jag nu får förklara, att, om jag varit der tillstädes, jag icke kunnat instämma i Utskottets beslut rörande denna punkt. Utskottet har bland andra skäl till afslag åberopat den allmänna grundsatsen, att "pensionering af prestmän icke bör af Riksdagen medgifvas". Jag för min del tror, att allmänna grundsatser sällan äro så axiomatiska, att icke undantag från dem kunna ske och jag tror, att just i denna fråga undantag bör göras. Jag vill derföre helt och hållet instämma med dem som yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition; och gör jag det i den säkra förhoppning, att då Svea Rikes vördnadsvärde erkebiskop, trött af ålder och arbete, vänder sig till Riksdagen med begäran, att blifva satt i tillfälle tillbringa sina återstående dagar i ro, det skall finnas ganska få inom denna Kammare, som icke vilja lemna sitt bifall till denna hans begäran.

Grefve Hamilton, Henning: Ehuru det alltid är en tillfredsställelse att få lemna en gård af vördnad åt utmärkta personligheter och af aktning åt mer än halft hundraårig verksamhet, är det dock icke ett sådant begär, som gör, att jag yttrar mig i denna fråga, hvilken sannerligen icke behöfver af någon förordas. Orsaken, hvarför jag begärt ordet, är nemligen den, att en talare här framställt betänkligheter mot bifall till den Kongl. Propositionen, hvilka enligt min tanke kunna häfvas med några få ord. Det är egentligen tvänne omständigheter, vid hvilka han fäst sig, nemligen prejudikatet, som skulle uppstå, och formen för anslaget. Han nämnde, att pensionering af biskop redan en gång tillförene egt rum, och att han icke önskade se det upprepas ännu en gång. Jag vill då påminna om, att den biskop, som då pensionerades, och hvars förtjenster jag ingalunda vill bestrida, stod till såväl kyrkan som samhället i en helt annan ställning än Erkebiskop Reuterdahl. Denna ställning betecknades tydligt af Erkebiskop Wingård, då han vid Biskop Bergmans vïgning till biskop såsom ingångsspråk använde

dessa ord: "Och när de gingo ut, funno de en man af Cyrene, vid namn Simon. Honom *tvångade* de att bära Hans kors."

Erkebiskop Reuterdahl har i många år frivilligt burit detta kors; och gjort det på ett sätt, som tillvunnit honom vördnad och tillgifvenhet.

Hvad formen angår, kunde den svårligen vara någon annan, än den som nu begagnats. Den biskop, hvars namn jag nyss nämnde, erhöll sin pension *efter* slutad verksamhet. Erkebiskop Reuterdahl deremot är ännu i full utöfning af sitt viktiga kall, och det finnes således ingen anledning att erbjuda honom ett bevis af Riksdagens aktning, hvilket skulle innebära, att man ansåge honom bära sluta sin verksamhet förr än hans egen känsla tillkännagäfvde, att tiden dertill måste vara för handen. Han har uppfattat sitt kall så, som man fordom önskade att det skulle uppfattas, och detta gör, att han begärt pension för att icke nödgas innehafva ett embete, hvars åligganden han känner sig icke längre kunna enligt sin önskan uppfylla. Man måste erkänna, att hans likasom det öfriga presterskapets ställning nu är helt olika mot i fordna tider. Sjelfva vår lagstiftning i religionsfrågor kallar kyrkan till en helt annan verksamhet, och de högsta väktarne på Zions murar få icke vara nedtryckta af ålder, om de skola kunna bestå i de strider, som förestå.

Det är med uttalande af endast dessa ord, som jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition.

Herr Nordström: Säkert skall ingen, som eger kännedom om de utmärkta förtjenster, den vördnadsvärde man, om hvilken nu är fråga, under sin långa lefnad förvärfvat sig så väl i utöfningen af de ansvarsfulla embeten, han beklädt, som i träget arbete på den kyrkliga litteraturens område, kunna annat än erkänna billigheten af den begäran, han nu vid uppnädd hög ålder framställt att, med afstående af de löneförmåner, som åtfölja erkebiskopsstolen, för sina återstående dagar undfå en måttlig pension och, fri från sitt höga embetes åligganden, tillfälle att njuta den åldrige vises hvila, en hvila, hvaraf dock utan tvifvel vetenskapen ytterligare skall hafva att förvänta ökade frukter. För min del tror jag mig lika lifligt och djupt, som någon annan, förstå att uppskatta det ädla och oegennyttiga i denna önskan. Jag vågar dock härvid vördsamt fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som ur principiel synpunkt synes mig vara af vigt, nemligen oförenligheten med vår kyrkoförfattning af afskedade pensionerade biskopar. Det är en grundsats, som genomgår den kristna kyrkans historia och leder sin rot från den ömtåliga och grannliga ställning, en vigd biskop, likasom för öfrigt hvarje prest, i följd af sitt embete intager inom kyrkan. Man har dock ej förbi-sett, att en biskop af ålderdom, sjuklighet eller andra tvingande skäl kunde blifva oförmögen att utöfva sitt embete samt komma i behof af biträde, och man har föresett detta behof genom anställande af coadjutorer, vikarier, eller ock, der kapitelsystemet vunnit vidsträcktare utbildning, genom att åt kapitlet uppdraga förvaltningsfunktionerna under tiden, och åt någon annan biskop sådana förrättningar, hvilkas fullgörande, enligt bestående dogmer, endast tillkom-

mer en vigd biskop. Det beror af omständigheter och förhållanden, huruvida och huruledes en sådan biträdare särskildt må erhålla veder-gällning för sin möda; och om uti nu föreliggande fall ett anslag för detta ändamål blifvit begärdt, och på sådan väg åt Svea Rikes erkebiskop det otium sapientis beredt, hvaraf han förklarar sig vara i behof, och som han, om någon, så väl förtjent, skulle ett beviljande af ett sådant anslag lika väl ledt till det önskade målet, men haft den fördelen med sig, att icke skapa ett prejudikat, som ej låter sig med vår kyrkoförfattning väl förena.

I vår kyrkas nyare historia förekommer, det är sannt, redan nu ett visst prejudikat i detta hänseende; men omständigheterna deri äro likväl så olika med dem i det nu förevarande fallet, att det endast i effekten, men ej i motiven kan jämföras med det sednare. De åsichter om förevarande ärende, som inom denna högtårade Kam-mare nu blifvit uttalade, böra emellertid vittna om den ståndpunkt af välvilja och högsinhet, från hvilken Kammaren, genomträngd af aktning för den vördnadsvärde petitionären, betraktar frågan, och jag, för min ringa del, vill derföre ej heller uppträda med något positivt förslag i annan syftning. Jag uppfattar det bifall till den af Kongl. Maj:ts förord understödda petitionen, som Kammaren är beredd att afgifva, såsom en gärd af djup personlig högaktning för den vördade man, hvilken frågan angår, och ur denna synpunkt kan ingen innerligare än jag taga del i uttrycket af dessa känslor.

Herr von Koch: Jag hade icke tänkt inblanda mig i denna dis-kussion, men den siste talarens anförande har gifvit mig anledning att yttra några ord. Han tycktes anse, att man begår ett stort miss-tag, om man pensionerar en biskop. Jag vill icke vidlyftigt utlåta mig härom, men ber att få fästa uppmärksamhet på att den angli-kanska kyrkan, som är nära beslägtad med vår, anser, att biskops-tjensterna icke böra vara några sinekurer och derföre börjat pensio-nera sina biskopar. Den siste talaren har föreslagit, att man, i stäl-let för att bevilja erkebiskopen pension, skulle anslå medel till aflö-nande af en vikarie åt honom. Härtill vill dock jag för min del säga ett bestämdt nej, ty så stora äro verkligen erkebiskopens inkomster, att han sjelf kan aflöna ett biträde.

Jag anhåller om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, framställdes först proposition på bifall till Stats-Utskottets förevarande hemstäl-lan, hvarvid svarades talrika nej, jemte några ja, och sedermera pro-
position derå, att Kammaren, med afslag å samma hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, då svaren utföllo med talrika och starka ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

20:de och 21:sta punkterna.

Biföllos.

22:dra punkten.

Grefve Mörner, Axel: Då Första Kammaren och förmodligen äfven den andra redan fattat beslut angående Sjunde Hufvudtiteln och de å densamma uppförda anslag, är det gifvet, att här icke återstår någon annan utväg än att bifalla Stats-Utskottets förslag. Detta torde dock icke utgöra något hinder för att i saken yttra några ord. Stats-Utskottet har sagt, att det på Sjunde Hufvudtiteln till extra utgifter upptagna anslag "uppenbarligen är afsedt och väl äfven blifvit användt för sådana tillfälliga understöd som Kongl. Maj:t kan finna skäl i särskilda fall för en eller annan gång tilldelade behöfvande" hvilka understöd, "synts Utskottet vara af helt annan beskaffenhet än årlig för lifstid beviljade pensioner." De revisorer som granskade 1867 års räkenskaper hafva uttalat en härifrån något afvikande åsigt, då de yttrat att ifrågavarande gratifikationer, hvilka till en del personer är från år utgått med oförändradt belopp, äro närmast hänförliga till pensioner.

Stats-Utskottet har i sitt yttrande således behagat antyda, att revisorerne icke skulle tagit närmare kännedom om förhållandena, hvilken antydning innebär en oförtjent beskyllning. För att upplysa huru saken förhåller sig, torde jag få omförmåla att, till följd af ett Kongl. Bref af den 20 December 1867, har af anslaget på Sjunde Hufvudtiteln understöd beviljats åt 360 personer, af hvilka ett antal af 225, det vill säga ungefär 60 procent, åtnjutit samma underhåll alltsedan år 1861, eller minst i 6 år. Förmodligen hafva de åtskilliga år derförut haft understöd och hafva det säkerligen fortfarande, hvadan dessa anslag icke kunna kallas tillfälliga utan äro stadigvarande. Här hafva i dag afhandlats frågor om uppförande af åtskilliga understödsanslag på allmänna indragningsstaten för innehafvarnes återstående lifstid. Af de 360 förrberörde understödstagarne har år 1867 en erhållit 450 R:dr, fyra undfått 300 R:dr, två fått 225 och tre 200 R:dr hvardera. De öfriga beloppen hafva i allmänhet vexlat mellan 100 och 25 R:dr. Under det således å ena sidan Riksdagen noggrannt öfverväger åt hvilka personer pensioner, ofta af obetydliga belopp, böra lemnas från allmänna indragningsstaten, bortgifvas å andra sidan temligen betydliga understöd, utan att deras behöflighet af Riksdagen pröfvats. Detta tyckes icke vara lämpligt. Ett annat missförhållande, som eger rum, är, att utaf de belopp, som årligen utgifvas till pensioner, återfinnes en del under allmänna indragningsstaten, under det andra äro spridda på åtskilliga af de öfriga hufvudtitlarne. Det vore derföre önskligt, att saken ordnades så, att åtminstone de stadigvarande anslagen utginge från en och samma hufvudtitel. Utom dessa understöd, som jag nu omnämnt, finnas åtskilliga mera privata eller särskilda indragningsstater på andra hufvudtitlar, hvilkas tillvaro i allmänhet torde vara för riksdagen okänd. Så finnas vid åtskilliga af de Kongl. lustslotten pensionsstater till högre eller ringare belopp, för hvilka maximum af den summa, hvartill de få uppgå, merendels blifvit bestämdt då lustslotten lemnades till Kongl. Maj:ts disposition. Jag vill icke bestämdt yttra mig om, huruvida vid något tillfälle pensioner vid de Kongl. lustslotten blifvit beviljade utöfver

detta belopp, ty det är möjligt att jag icke nog fullständigt genomgått handlingarne för att våga med bestämdhet afgifva ett sådant yttrande.

För min del kan jag icke af hvad Stats-Utskottet yttrat rubbas i den åsigt, att det vore önskvärdt och befrämjande god ordning och lättare kontroll, om man kunde på ett ställe sammanföra alla pensioner och understöd, som hafva egenskap af mera stadigvarande anslag, men, såsom jag redan nämnt, lärer vid denna riksdag icke något i sådant syfte kunna åstadkommas.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

23:dje—26:te punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 15 och 16 dennes bordlagda Betänkande N:o 3, angående allmänna bevillningen.

§ 1, § 7 mom. 2. § 9 mom. 2 och § 27.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 15.

Friherre von Otter: Såsom af Betänkandet synes, har jag tillika med sex ledamöter af denna och tre ledamöter af Andra Kammaren anmält reservation emot Bevillnings-Utskottets beslut i förevarande punkt. I första instansen har domen således blifvit fälld genom den förseglade sedeln; — återstår att se huru vida denna, hvad jag hoppas icke måtte inträffa, äfven skall blifva afgörande för frågans slutliga öde.

Till en början ber jag att få granska de motiv, hvarpå Utskottet stödt sitt votum, dervid jag jemväl vill omnämna den grund, på hvilken jag ställer mig, då fråga är om beviljande af förändring eller förhöjning i skatterna. Enligt min åsigt kan denna grund icke vara annan än den, att söka i möjligaste måtto åstadkomma en jemn fördelning af skatten i förhållande till inkomsten, men denna åsigt synes Utskottets majoritet icke vilja omfatta, då den tvärtom anslutit sig till den af en motionär uttalade mening, att statsverkets behof af förhöjda skatter icke rättvisare kan drabba annat föremål än de enskilda bankernas sedelemission. Då Bevillnings-Utskottet så gjort, har det gått samma väg som förut Stats-Utskottet vid denna Riksdag, och i likhet med nämnda Utskott velat lägga behofvet af en högre beskattning till grund för en stor orättvisa. I ena fallet ville man taga medel, öfver hvilka man icke har rätt att disponera; i an-

dra fallet vill man taga medel, som billighet kräfver och rättvisa bjuder att icke taga.

Utskottet yttrar: "Af förhandlingarne vid 1859—1860 årens riksdag angående den nya bevillningsstadgans antagande framgår tydligt, att den särskilda bevillning enligt tredje artikeln, som då ålades sedelutgifvande banker, borde betraktas såsom en särskild beskattning af det dessa banker medgifna privilegiet att utgifva egna sedlar." — Jag vill icke tvista med Utskottet derom, huru vida det är ett privilegium, emedan, äfven om så vore, min åsigt om rättvisan, såsom enda grund för beskattningen, deraf icke förändras. Vidare yttrar Utskottet, "att den efter denna grund då stadgade och ännu gällande afgift af 2 R:dr för hvarje 1,000 R:dr af det under året på en gång utelöpande högsta sedelbeloppet icke bestämdes med ledning af någon beräkning öfver detta privilegiums värde"; hvar efter Utskottet uttalar den åsigt, att det icke låter sig göra att med någon noggrannhet och bestämdhet uppskatta sedelutgifningsrättens förmåga att gifva inkomst, samt att de i ämnet väckta motionerna syftade till att ställa beskattningen i jemnare förhållande till beskattningsföremålets värde. Men, mine Herrar, huru kan man väl bestämma ett beskattningsföremåls värde, då man därför icke eger någon bestämd grund, utan allenast vet, att det har *något* värde, obestämt huru stort eller huru litet. Utskottet säger sjelft, att det icke är kompetent att bedöma detsamma, men kommer ändock till den slutsats, att den nu varande bevillningen å sedelemmissionen "måste anses alltför låg och följaktligen böra vidkännas en förhöjning, hvilken så väl billigheten som statsverkets behof påkallar". Det är just denna förmenta "billighet", som leder till den största obillighet, och den tablå öfver de enskilda bankernas ställning, som är bifogad Utskottets Betänkande, tyckes tala för motsatsen af det slut, hvari Utskottet stadnat. Så t. ex. visar sig af nämnda tablå, att, i händelse Utskottets förslag kommit till verkställighet, en bank skulle komma att skatta med ända till 54 procent af sin nettobehållning, under det en annan bank icke kommer att skatta mer än 2½ procent. Uppgifterna i tablån äro tagna ur officiella handlingar och måste således tillerkännas vitsord. Nu frågas, om det väl kan anses vara en billig, en rättvis grund, som leder till sådana resultat. Möjligen har Utskottet hemtat sin upplysning af en värd motionär från Malmöhus län, A. F. Pettersson, som lyckats räkna ut, att enskilda bankerna med sedelutgifningsrätt hafva en behållning af 58 R:dr på 1,000 R:dr. Ja, ställer man sig på den grunden, då medger jag, att Utskottets förslag vore billigt, men hvad afseende, som bör fästas vid denna uppgift, som för alla banker skulle ega samma tillämpning, lemna jag åt Herrarnes eget bedömande och hänvisar blott till de sista kolumnerna i förutnämnda tabell, der förhållandet emellan de sedelutgifvande bankernas nettovinst och deras grundfond finnes angifvet.

Under en lång följd af riksdagar har en synnerlig afvoghet mot de enskilda bankerna sökt göra sig gällande. Hvarifrån denna egentligen härrör, vill jag icke söka att närmare utforska, men jag tror, att den till stor del härrör af en oriktig föreställning om hvad som menas med sedelutgifningsrätt, hvilken föreställning åter har sin

grund i riksbankens olyckliga privilegium, att riksbankens sedlar skola för mynt i riket anses; hvaraf åter hos allmänheten alstras en föreställning, att jemväl de enskilda bankernas sedlar vore att anse såsom mynt. Trots denna afvohet inser dock allmänheten, att den icke kan undvara dessa banker, till följd af det gagn de medföra åt den allmänna rörelsen, och särskildt det lättade tillfälle de bereda att göra besparingarne fruktbarande, då man icke behöfver skrinlägga dem eller bära dem i plånboken. Att detta åter eggat till sparsamhet är nogsamvt vitsordadt, och jag hemställer, hvart det skulle leda, om man plötsligt indroge dessa 116 bankkontor, som nu finnas i landet, och som nu gagna allmänheten genom sin rörelse i allmänhet och särskildt genom de kreditiv, som beviljas! Det är en begrepps-förvillelse att vilja söka undergräfvade dessa banker, och likväl är detta andemeningen i de förslag, som framkomma med yrkande om förhöjd beskattning på bankerna. Syftet är, att dessa banker skulle indragas och deras plats fyllas af riksbanken. Men, mine Herrar, vi veta huru riksbanken sköter sin lånerörelse. Vore det då tänkbart, att riksbanken kunde fylla detta behof, äfven om den i alla landsorter skulle inrätta särskilda kontor och tjena allmänheten med kreditiv. Jag tror det ej, och som ett bevis på de enskilda bankernas tillmötesgående vill jag nämna, att i somliga af dem lemnas kreditiv på ytterst låga belopp, ja, ända ned till 500 R:dr.

Dessa banker hafva tillkommit, icke för vinstens skull, utan för att tjena orten. För att öfvertyga sig härom, behöfver man blott se till, huru de uppkommit och hvilka, som äro delegare i desamma. I detta hänseende vill jag nämna förhållandet vid en af de äldsta och en af de yngsta bankerna. Smålands bank med en grundfond af 3,084,000 R:dr, fördelad på 5,140 aktier, räknar 549 delegare. Af dessa äro 148 fruntimmer, 167 tjänstemän, 159 jordbrukare, deraf 110 ega blott mindre fastighet; och allenast de återstående 75 delegarne utgöras af handlande, handtverkare och kapitalister. Då nu kapitalisternas antal är så ringa i förhållande till de öfriga delegarnes, så frågas, om man väl kan anse att denna bank tillkommit för förtjens-stens skull. — I förbigående vill jag nämna, hvad eljest af någon annan torde påpekas, att äfven jag är delegare i denna bank, men då jag tillika upplyser, att jag under de sista tre åren haft en vinst på min bankrörelse af sammanräknadt 30 R:dr, lärer väl ingen kunna påstå, att jag för vinstens skull är partisk för de enskilda bankerna. — Bohusläns bank, som är en af de yngsta, räknar 174 delegare, deraf 26 fruntimmer, 40 tjänstemän, 65 jordbrukare samt blott 43 handlande, handtverkare och kapitalister. Samma omdöme, jag uttalade beträffande Smålandsbanken, torde således få gälla jemväl för denna, och jag vädjar till en hvar, huruvida man bör söka undertrycka dessa banker, hvilkas hufvudsakliga syfte varit, icke så mycket att sjelfva förtjena, som mera att befrämja kapitalbildningen, genom att göra kapitalerna fruktbarande.

Med afseende på den förmenta stora vinsten, vill jag nämna att, om man frånräknar Stockholms och Skånes enskilda bank, hvilkas stora vinst i icke ringa mån härrör af deras stora reservfond, så hafva de öfriga bankerna under åren 1866—1868 i medeltal lemnat

en behållning af endast $6\frac{1}{100}$:dels procent. Skulle kapitalisten nöja sig med en så ringa förtjenst, då vore han att beklaga, ty risken är sannernligen alldeles för stor, då det inträffat, att en bank lemnat allenast $\frac{1}{100}$:dels procent och en annan under tre år icke lemnat någon utdelning.

Ganska riktigt säger Utskottet sig icke kunna bedöma sedelutgifningens värde, och likväl vill det till grund för beskattningen lägga det högsta belopp af bankens sedlar, som på en gång under näst förutgångna året varit utlemnadt i rörelsen. Huru obilligt detta gestaltar sig i verkligheten, visar sig deraf, att t. ex. under år 1869 utgjorde det vid Smålandsbanken på en gång utelöpande högsta sedelbeloppet 2,503,363 R:dr och det lägsta 1,466,173 R:dr, således en skilnad af icke mindre än 1,037,190 R:dr. Medelbeloppet af de utelöpande sedlarne utgjorde 1,800,000 R:dr. För det derutöfver en eller annan dag utelöpande beloppet, 703,363 R:dr, utgör beskattningen, efter 2 R:dr pr tusen, 1,406 R:dr. Vid en annan bank utgjorde vid ett tillfälle den utelöpande sedelmassan ett dubbelt så högt belopp, som eljest utgjorde medium. Huru fort sedlar strömma in, visar sig deraf, att vid Smålandsbanken invexlas hvarje vecka 400,000 R:dr, och det har varit tillfällen, då på 18 dagar hela det utelöpande sedelbeloppet måst invexlas. Uppenbart torde vara, att det medför stora uppoffringar att hålla en sådan invexlingskassa och derjemte tillfredsställa den öfriga rörelsen. Under den tid, då bankerna lemnade stora vinster, kunde de draga beskattningen, men just vid en tid, då vinsten minskas, då vill man höja skatten. — Är detta billighet och rättvisa!

Man klandrar bankerna därför, att de äro så fotade, att de icke skulle kunna lemna lån på längre tider. Så är dock icke förhållandet. Samtliga bankernas grundfond utgjorde vid slutet af 1868 41,369,625 R:dr, deraf 18,989,910 R:dr voro förvandlade i inteckningar och 9,394,954 R:dr i obligationer. Derest läntagaren fullgör sina förbindelser uppsägas dessa inteckningar icke på tio år, och då synas förutnämnda beskyllningar mot de sedelutgifvande bankerna böra förfalla.

Beviljandet af kreditiv är, såsom jag redan nämnt, det sätt, hvarpå de enskilda bankerna bäst kunna gagna så väl den allmänna rörelsen som särskildt de mindre jorbrukarne; och såsom exempel på, i hvilken vidsträckt mån bankerna i detta hänseende visa sig tjänstvilliga, kan jag nämna, att Smålands enskilda bank har icke mindre än 1,273 kreditivtagare.

Men, säger man, räntan, som bankerna betinga sig, är icke så låg som önskligt kunde vara. Detta är samma anmärkning, som köparen framställer, då han tycker att den vara, han vill tillhandla sig, hålles för dyr; och i båda fallen blir svaret det, att priset betingas af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Tydligt är ock, att landsortsbankerna icke kunna lemna fullt så fördelaktiga villkor, som de banker, hvilka ligga nära den stora rörelsen; men för de förra är sedelutgifningsrätten af vida större betydelse än för de andra, även om vinsten deraf icke motsvarar hvad man i allmänhet förstår. — Skulle man nu, genom vidtagande af den föreslagna

åtgärden, lägga hinder i vägen för bankernas verksamhet, tror jag, att följderna deraf ytterst komme att drabba den stora allmänhet, som nu af bankerna betjenar sig.

Man talar om den stora förlust riksbanken skulle göra till följd deraf, att sedelutgifningsrätt upplåtits åt enskilda banker. I detta hänseende torde jag allenast behöfva hänvisa till en tabell, som finnes vidfogad 1867 års Bevillnings-Utskotts Betänkande N:o 11, och hvaraf visar sig, att då riksbanken 1855 på en utelöpande sedelmassa af femtioåtta och en half millioner hade en vinst af icke fullt 1,200,000 R:dr, utgjorde deremot riksbankens vinst år 1857 på en sedelmassa af blott något mer än 41 millioner öfver 2,160,000 R:dr. Således torde den beskyllning, som både Utskottet och motionärer framkastat derom, att riksbanken lede intrång i sin rörelse, icke böra förtjena något afseende. Jag tror ock, att riksbanken och de enskilda bankerna mycket väl kunna arbeta, samfäldt, och att det vore till bättnad för det allmänna, om Kammaren behagade afslå Utskottets framställning och i stället besluta, att den hittills varande beskattningen å sedelutgifningsrätten, som, ehuru i och för sig orättvis, dock vunnit en viss häfd, fortfarande skall bibehållas.

Herr Ekman, Johan Jacob: De motioner, som ligga till grund för detta Bevillnings-Utskottets Betänkande, synas mig tillhöra dem, som grunda sig egentligen på motionärernas antipati, utan att man gör sig mödan utreda, om denna känsla är befogad, och huru det skulle taga sig ut i verkligheten, om man genomförde den önskade förändringen. Den behandling Utskottet egnat dessa motioner synes visa, att Utskottet först utsatt målet, till hvilket man ville komma, och sedan sökt utfinna bevekelsegrunderna, hvarmed man skulle kunna rättfärdiga ett sådant steg. Derför är det också klart, att Utskottets bevisföring blifvit svag och underhållig.

Utskottet har framlagt en tabell angående förhållandena 1866 och 1868. Jag vill icke bestrida siffrornas riktighet, ehuru de icke öfverensstämma med en i Post- och Inrikes Tidningar införd likadan tabell. Men, äfven om jag medgifver detta, kan jag ej medgifva att den beräkningsgrund, Utskottet följt, är riktig. Utskottet har nemligen upptagit endast grundfondens belopp, men icke reserverade och besparade medel, ehuru dessa lika väl böra inberäknas som de, hvilka tillkommit genom tillskott. Då man uträknar vinstprocenten af så väl grundfond som reserverade och besparade medel, visar sig ett helt annat förhållande än enligt Utskottets tabell, hvilken tabell visar en dubbel inkomst mot hvad det borde vara. Emellertid visar denna tabell, hvarthän en sådan beskattning skulle leda, och huru olika den skulle komma att träffa olika banker. Örebro enskilda bank förtjänade till exempel sistlidet år endast 189 R:dr och skatten för denna bank skulle belöpt sig till 21 procent. Detta exempel visar huru orimlig denna beskattning är och huru oriktigt det är att skatten skulle bestämmas efter högsta beloppet af under året utelöpande sedlar, i stället för efter medium af samma sedelbelopp. Jag föreställer mig att orsaken, hvarför Örebro enskilda bank på en gång

egt så mycket utelöpande sedlar, varit, att vid Örebro marknad behof förefunnits att utsläppa så mycket.

Men om jag också undantager Örebrobanken, visar tabellen huru ett sådant förslag skulle taga sig ut med de öfriga bankerna. Stockholms och Skånes enskilda banker skulle till exempel betala $2\frac{1}{2}$ procent, under det att Kopparbergs bank skulle komma att betala $12\frac{1}{2}$ procent. Jag kan ej tro att Utskottets pluralitet åsyftat något sådant. Vill man komma åt de enskilda bankerna, så vill man väl företrädesvis komma åt dem, som förtjena mest, och icke tvärtom dem, som förtjena minst. Utskottets beräkningsgrund visar sig därför alldeles icke hållbar, och då den dessutom i sig sjelf är oriktig, kan det väl åtminstone icke vara skäl att höja siffran. Vill man beskatta våra enskilda banker högre än för närvarande, måste man hitta på något bättre och rättvisare sätt. Då enskilda bankerna nu betala 2 till 6 procent, när jag inberäknar så väl 2:dra som 3:dje artikelns bevilling, så synes mig, vid det förhållande att andra betala *en* procent på hvad de förtjena, enskilda bankerna redan vara vackert nog beskattade, och jag kan ej inse hvarföre de skola beskattas högre än andra. All rörelse bör beskattas i mån af förtjenst, och vår bevillningslag känner i allmänhet icke till någon progressiv beskattning, ehuru en sådan verkligen synes afsedd att tillämpas i detta fall.

Den åsigt, som hyses af en del personer, att de enskilda bankernas förtjenst ovilkorligen vinnes på riksbankens bekostnad, är alldeles falsk. Riksbankens sedelutgifningsrätt är beroende på dess metalliska kassa, och om ett betydligt belopp deraf är obegagnadt, hafva icke de enskilda bankerna någon del deri; helt säkert hade en stor del deraf kunnat vara begagnad, om ej andra grunder inverkat på riksbanken. Vi hafva ju sett Fullmäktige af loflig försigtighet inskränka den utelöpande sedelmassan.

För min del anser jag de enskilda bankerna vara både nyttiga och lofliga inrättningar, mot hvilka man icke bör hysa någon afvoghet; och framförallt måste man frigöra sig från den föreställningen, att den enes fördel nödvändigt skall vara den andres skada. Jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr von Geijer: Jag ber att få omnämna de skäl, som, efter min uppfattning af saken, förmått Bevillnings-Utskottet att framlägga det förevarande förslaget till förhöjd bevilling af bankbolag med sedelutgifningsrätt. Jag kan försäkra att Utskottet ingalunda härigenom, såsom den förste talaren förmodade, haft för afsigt att undergräfvat de enskilda bankerna. Tvärtom är det Utskottets öfvertygelse, att en icke betydligare förhöjning i bevillingen å sedelutgifningen, än den af Utskottet föreslagna, omöjligen kan på bankernes rörelse i allmänhet taget verka deprimerande, om den ock för en eller annan bank blefve ganska känbar. — Då för flera veckor tillbaka frågan om allmänna bevillingen förekom i Bevillnings-Utskottet, ansåg Utskottet, på grund af Kongl. Maj:ts Proposition om statsverkets tillstånd och behof, att för bestridande af statsutgifterna erfordrades oundgängligen en högst betydlig skatteförhöjning och att denna skatteförhöjning icke blefve tillfällig för ett år, utan tvärtom permanent

för flera år. Man föreställde sig icke då att, på sätt nu påstås hafva inträffat, Stats-Utskottet skulle genom minskning i beloppen af de begärda anslagen och uppletande af odisponerade fonder, nedbringa statsutgifterna ända derhän, att en förhöjning i skatterna blefve obehöflig. — Och i likhet med flere ledamöter af Stats-Utskottet, hvilka yttrade sig öfver hufvudtitlarne, tror jag verkligen att vi snarare borde redan i år börja att påtaga oss ökad skatt, än att använda ackumulerade kapitaler till bestridande af löpande utgifter.

Härmed vare nu huru som helst, så ock då Utskottet, såsom nämndt är, antog att ett högst betydligt ökadt skattebelopp måste utgå, var det naturligt att Utskottet sände sina blickar åt alla håll för att utfinna en sådan skattebeloppets fördelning på de särskilda beskattningsföremålen, att detsamma icke någonstädes komme att trycka allt för hårdt.

Det är icke någon lätt sak att uppställa nya skattetitlar bredvid de redan befintliga gamla skattetitlarne, och något förslag i detta hänseende har Utskottet icke lyckats uppgöra, oakadt Utskottet rörande den saken haft flera öfverläggningar, hvarvid bland annat stämpelskatt å qvittenser blifvit ifrågasatt. Men för alla händelser har Utskottet ansett, att under närvarande förhållanden blefve en ökad skatt mest billigt fördelad om den upptogs på så många skattetitlar som möjligt.

Vi hafva ju icke någon skattetitel, som ur rättvisans och billighetens synpunkt kan tillerkännas ett afgjordt företräde framför de öfriga skattetitlarne.

Den allmänna bevillningen efter andra artikeln, ehuru utgående efter vida bättre grunder än före antagandet af den nya bevillningsförordningen, är ännu i betydlig mån en skatt på den ostensibla förmögenheten och träffar således icke den skattskyldiges skatteförmåga. — I allt fall, då den af Kongl. Maj:t proponerade förhöjning af allmänna bevillningen enligt andra artikeln utgör endast en mindre del af den för statsbehovvens fyllande äskade skatteförhöjningen i sin helhet, har Utskottet funnit skäl vara för handen, att der lämpligen ske kunde, äfven genom bevillning efter tredje artikeln bereda statskassan någon ökad inkomst. Af denna orsak och äfven med fästadt afseende derå, att förslag om förhöjd skatt å sedelutgifvande bankerna ofta blifvit inom Representationen väckta, har Utskottet ansett att nämnda skatt borde något ökas. — Här om voro ledamöterna i Bevillnings-Utskottets första afdelning, när saken der förekom, alla ense, men skilde sig i fråga om sättet. En del af ledamöterna ville nemligen komma till målet genom lagbestämmelser, liknande dem som gällde före antagandet af den nya bevillningsförordningen. då, efter hvad jag vill minnas, de sedelutgifvande bankerna voro underkastade en så till sägandes progressiv inkomstskatt; men de öfriga afdelnings ledamöter vidhöllo den grundsats, i enlighet hvarmed Rikets Ständer vid 1860 års riksdag gifvo åt bevillningsförordningens 15:de § dess nuvarande lydelse. Vid nämnde riksdag gjorde sig, såsom bekant, den i min tanka riktiga åsigten gällande, att en sedelutgifvande bank icke för drifvande af bankrörelsen rättvisligen kunde beskattas annorlunda än andra näringar, men att deremot samma bank,

enär den hade sig förbehållet ett särskildt privilegium, det nemligen att röra sig med kreditsedlar, lämpligen kunde i följd af detta beviljade monopol påläggas en särskild skatt i vissa procent af högsta beloppet sedlar, som på en gång varit utelöpande.

Uti lagstiftningen rörande privatbankerna har sedermera icke någon sådan förändring egt rum, som gifvit frågan om deras beskattning en annan ställning än den hade vid 1860 års riksdag. Den nu gällande banklagen af år 1864 har i 1:sta § qvar det i äldre banklagar förefintliga, under 1853 års riksdag mycket öfverklagade stadgandet att, för hvarje gång ansökning om nådig tillåtelse att bilda bolag för drifvande af bankrörelse med rätt att utgifva sedlar inkommer till Konungen, eger Högstdensamme att pröfva, om den bankinrättningen är för landet nyttig, — ett stadgande som med skäl anses göra bankrörelsen till ett privilegium, som det beror af Konungen att meddela eller icke.

Sedan, på grund af hvad jag nu haft äran anföra, Utskottet ansett att någon ökning af bevillningen för sedelutgifningen borde ifrågakomma, har Utskottet sökt göra sig reda för huru hög denna bevillning billigtvis kunde sättas. Det har då synts Utskottet, som egde sedelutgifningsrätten ett så stort värde, att en bevillning af $\frac{1}{2}$ procent utaf utelöpande sedelmassan icke borde kunna anses vara, en obillig skatt för den förmånen att få röra sig med kreditsedlar. — Äfven med denna bevillning lærer bankbolaget skörda rätt god vinst af rättigheten att utgifva sedlar, som antingen omedelbart gifva ränta genom utlåning eller medelbart genom att utgöra kassa för att möta uttag af medel, hvilka äro i lånerörelse använda.

Det är klart, af hvad jag i det föregående andragit, att jag vid den förevarande frågans bedömande icke kunnat taga hänsyn till den omständigheten, att bevillning på bankbolags sedelutgifning kan utöfva ett betydligt hårdare tryck på det ena bankbolaget än på det andra, och att en dylik bevillning företrädesvis drabbar de mindre bankbolagen. Denna omständighet har den talare, som först yttrade sig, framhållit såsom ett kraftigt skäl emot antagandet af Utskottets förslag.

Men, äfven om man ser saken ur samma synpunkt som han, borde man väl icke af lagbestämmelserna rörande bankernas beskattning fordra en större fullkomlighet än öfriga beskattningslagarne ega, hvilka alla äro så affattade, att i förhållande till skatteförmågan drabbar skatten mången gång den ena medborgaren mycket hårdare än den andra. — Samma talare omnämnde, tror jag, såsom bevis på huru föga lönande bankrörelsen för närvarande är, att han själf egde lottbref i enskild bank, för hvilket icke erhållits större utdelning än som ungefärligen motsvarar den ränta kapitalet, hvarå lottbrevet lyder, skulle kunnat genom vanlig utlåning inbringa.

Jag medgifver att man af penningar, insatta i bankrörelse, vanligen väntar sig en högre afkastning. Vid jemförelse emellan den utdelning bankdelegare erhåller för innehavvande lottbref och den räntekomst han genom kapitalets användning i vanlig utlåning kunnat bereda sig, bör emellertid ihågkommas, hvad som gerna förgätes, att utdelningen för lottbrevet kommer honom till handa sedan för ban-

kens nettovinst i sin behet bevilling och kommunalutskylder redan blifvit erlagda, hvaremot dessa afgifter gravera den ränteinkomst honom tillflyter af kapital som han sjelf utlånat. För hvad nämnde afgifter angår är följaktligen utdelningen för lottbrevet en nettovinst, men räntan på kapitalet en bruttovinst, — en icke oviktig skilnad, då bevilling och kommunalskatt, sammanlagda, stundom uppgå ända till 20 procent af behållna inkomsten af utlånadt penningkapital.

Herr von Koch: Efter de vidlyftiga anföranden, som blifvit hållna å båda sidor, skulle jag icke i denna fråga upptaga Kammarrens tid, om jag icke varit med om att skriva denna §, hvilken jag anser nu icke kunna försvaras, hvilket den visserligen icke heller kunde då den skrefs; men man tillgrep då denna utväg för att komma från något än värre. Hvad beträffar Utskottets motiver, så börjar Utskottet att tala om sedelemmissionen; men härvid vill jag nämna, att vi endast hafva att behandla en beskattningsfråga, och att frågan, huruvida rättigheten att utgifva sedlar skulle blifva en statsinkomst eller icke, är något helt annat. Här är nu frågan om en ny beskattning, och vid ett sådant tillfälle gäller det att se till, att man utgår från en rättvis grund; men den grund, hvarifrån Utskottet här utgått, är enligt min tanka icke rättvis. Den tillkom ock förr än nuvarande bevillningsförordning skrefs, och just därför tillsattes Bevillningskomitéen. Man beskattade härs och tvärs, och i synnerhet var man benägen att lägga vantarne på den rörelse som bar sig. Jag vill blott nämna huru det stod till med beskattningen å några slag af industriell verksamhet. Efter 1851 års författning skattade de enskilda bankerna 5 procent å hvad som ej öfversteg 6 procents behållning, men 15 procent å hvad som utgjorde mer än 6 procents nettovinst. Så var förhållandet med bankerna, och i afseende å andra. så t. ex. efter 1851 års bevillningsförordning, skulle betalas bevilling för alla kuskar, guvernanter, taskspelare m. fl. Trollhätte kanalbolag fick en tid betala 12 procent. Jernkontoret pålade man en rund summa af 3,000 R:dr. Detta varierade från riksdag till riksdag, och man funderade blott på hvem som bäst var i tillfälle att betala. Man ändrade sig ständigt. 1856 nöjde man sig med 9 procent. Privatbankerna förtjenade bra, och därför ansåg man sig böra beskatta dem och gjorde därför en undantagslagstiftning, hvilket dock icke skedde utan skarp strid. En ledamot af komitéen, Herr von Möller, som icke på något vis ville gå från sin grundsats, opponerade sig genast. Jag var med i majoriteten, som yttrade; "För sådana bolag, hvilkas förvaltning och räkenskaper äro ställda under offentlig myndighets kontroll, hafva komiterade trott den förmån böra medgifvas, att reserverade vinstmedel icke beskattas annorlunda än såsom tillskjutet kapital och nettovinsten således beräknas endast efter årsutdelningen till bolagsmännen. Staten tillgodokommer i allt fall slutligen skatt af hvad dessa erhålla utöfver sina egna tillskott, och man uppmuntrar härigenom till bildande och förstärkning af reservfonder, som alltid måste vara för allmänheten, åtminstone i någon mån, betryggande mot den stora vådan af förlust på fordringar hos aktiebolag.

Komiterade

Komterade anse bankrörelse rätteligen hafva bort beskattas lika med annan rörelse. De sedelutgifvande bankerna äro emellertid nu underkastade särskild högre beskattning, och Rikets Ständer torde icke vara villige att eftergifva den inkomst, Staten härutaf haft. Ett undantag i afseende å dem torde äfven möjligen kunna rättfärdigas, då rättigheten till sedelutgifning beror på särskildt privilegium.“

Detta var vårt motiv, det var för att komma till ett annat förhållande, som man ansåg sig böra förfara på detta sätt. Men nu frågas, om sedelutgifningen vidare är ett särskildt privilegium, såsom en ärad ledamot nyss påstod. Före 1864 års banklag hände det ofta, att enskilda banker nekades sedelutgifts rätt, och på den tiden kunde det således med rätta anses såsom ett privilegium att erhålla oktroj på banker med sedelutgifts rätt; men, så vidt jag har mig bekant, har Kongl. Maj:t icke sedan 1864 vägrat oktroj på någon sedelutgifvande bank, och kan jag således icke finna att något privilegium i detta hänseende vidare existerar.

Under sådana förhållanden tror jag att än mindre nu skall kunna försvaras, om en förhöjd skatt pålades bankerna för sedelutgifts rätten, utan bör man låta det förblifva vid det gamla och hoppas att Riksdagen, så snart tillgångarne sådant medgifva, må taga bort denna skatt. Man behöfver då helt enkelt höja inkomsts skatten; men i våra tider tycker man det vara lättare att taga inkomsts skatt af jordbrukaren och jag vågar icke hoppas att få upplefva den dag, då en förändring härutinnan kan komma att ske.

Ehuru det för mig och, såsom jag inbillar mig, för de flesta måste vara ett skäl att icke vidare höja skatten å sedelutgifningen, att man vet att grunden för en sådan beskattning är oriktig, finnes dock kanske någon som vill se, huru det tager sig ut i tillämpning. Gå vi då till den vid Utskottets Betänkande fogade tabell, så visar sig, att för sista året, som uppgiften omfattar, Örebro bank skulle fått betala 54 procent och således släppa till en tredjedel af sin behållning. Göteborgs enskilda bank, med en nettovinst af 3,7 procent, hade fått betala nio procent, då deremot Stockholms enskilda bank, med en nettovinst af 26 procent (huru skulle man kunna komma åt den?) hade fått skatta 2,660 R:dr, hvilket i sanning icke hade varit mycket för den banken.

Det visar sig således tydligen, huru orättvis nu ifrågavarande beskattning skulle blifva äfven i tillämpningen, och huru den skulle blifva mycket tryckande för de små bankerna, men deremot för de större af föga betydighet, och då, såsom jag förut haft äran nämna, jemväl sjelfva grunden för beskattningen är oriktig, får jag yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr von Gegerfelt: Jag utbeder mig att med några ord få betrakta denna fråga från den synpunkt, som står mig närmast, nemligen från den rättsliga, och då jag härvid genast gifver tillkänna att jag ej är delegare i någon privatbank, så vågar jag hoppas att mitt omdöme åtminstone skall hafva den vikt, som en fullkomlig opartiskhet medförer. När en enskild person utgifver skuldsedlar,

ställda till innehafvaren och vid anfordran till inlösen förfallna, således af lika lydelse med en banksedel, så, äfven om de utgifvas till hvad quantiteter som helst, anser sig Staten ej böra träda emellan eller kontrollera denna utgifningsrätt — och detta med skäl, ty den enskilda krediten kan svårligen erhålla en för det allmänna vådlig utsträckning. Om nu denne utgifvare begagnar sig af den lättnad i fabrikationen af sedlarne, som stentryckerikonsten erbjuder, så kommer detta förfarande visserligen i kollision med Kongl. Förordningen den 28 Juni 1798, som bjuder att "alla skuldebref böra, om de för gällande skola antagas, antingen egenhändigt skrivas och under-tecknas af den sådane utgifver, eller af endera, då flera skriva dem under" etc., men öfverträdelsen af detta förbud medför ej någon risk för utgifvaren, utan det är endast innehafvaren, som kan få olägenhet af att förbindelsen ej har samma bevisningskraft, som om den vore handskrifven. Först när flera förena sig till bolag för utgifvande af dylika förbindelser, har Staten ansett sig böra uppträda preventivt, restriktivt; och härom gällande föreskrifter göra i allmänna säkerhetens intresse en inskränkning i den naturliga rättigheten att begagna sin kredit huru som helst. En inskränkning, som enligt lagens grunder och häfdvunna tillämpning ej må gå eller går längre än ändamålet fordrar och innefattar raka motsatsen af monopol. Att beskatta sedelutgifningsrätten, hvaraf möjligen uppkommande vinsten utgör en del af bankens efter allmänna grunder särskildt beskattade inkomst, kan således ingalunda ur rättslig synpunkt försvaras. Det kan ursäktas endast i det fall, att skatten funnits till innan banken oktrojerades, och således utgjort ett vilkor, hvarunder oktrojen meddelades. Att sedermera höja skatten, helst till nu föreslagna, oskäliga beloppet, vore nästan ett ingrepp i eganderätten. Äfven om bankrörelsen visat sig lemna betydlig vinst, kunde åtgärden ej derigenom rättfärdigas, aldraminst i afseende på dem, som, tryggande sig vid bestående förhållanden, under oktrojtiden köpt sina bankaktier till högre pris.

Man har vidare förmenat de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar vara ett intrång i Riksbankens sedelutgifningsrätt. Riksbanken har olyckligtvis ännu den rätt, att dess sedlar *för mynt i riket må erkännas*, men eger ingalunda uteslutande rätt att tillhandahålla erforderligt rörelsemedel, hvilket skulle vida öfverstiga dess förmåga. Om Riksbanken kunde anses förnärmad genom enskilda bankernas sedlar, så vore den jemväl förnärmad genom alla andra kreditpapper. Det är en känd sanning, att en mycket liten del af de likvider som fullgöras, sker genom mynt eller sedlar, utan till större delen medelst skuldsedlar, vexlar och öfverföringar m. m. Och en privatbankssedel är i själfva verket ej annat än en af enskildt bolag utgifven skuldsedel. Då man för att undgå en förhöjd beskattning vill använda alla, såväl befintliga som obefintliga medel, och till och med ej skyr att ingripa i Konungens obestridda rätt, är det i sanning förvånande att ett förslag kunnat vinna understöd, som afser förhöjning af just den skatt, som af alla står på den minst rättsliga grund, och som dessutom skulle i försvinnande liten mån fylla den uppkomna bristen i statsinkomster; och då, såsom en föregående talare yttrat, Utskot-

tet kastat sin blick åt alla håll för att finna nya beskattningsföremål, vittnar det åtminstone ej om stor skarpsynthet hos Utskottet att hafva upptäckt endast detta. På dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Arrhenius: Som jag ej reserverat mig, utan tvärtom deltagit i Utskottets beslut, anser jag mig skyldig att uttala min mening i förevarande frågan, och när jag det gör, behöfver jag ej annat än referera mig till hvad en ärad ledamot förut yttrat, att de åsigter, hvartill han kommit, alldeles icke varit härledda från fiendtlighet eller misstroende mot de enskilda bankerna — och detta så mycket mindre, som jag är sjelf delegare i en enskild bank.

Denna fråga kan betraktas från många olika sidor. Bankerna hafva sina intressen utspunna öfver hela landet likasom ett finmaskadt nät — och jag anför detta ej såsom ett klander, utan tvärtom såsom ett bevis att saken omfattas af alla samhällsklasser samt att rätt mången, som haft någon förmögenhet att disponera, ej tvekat att deltaga i stiftandet och upprätthållandet af dessa banker. Jag är också fullkomligt öfvertygad, att de ej varit till skada utan till stort gagn för det allmänna, och att det vore en synnerlig olycka om de nu eller i den närmaste framtiden komme att borttagas. De äro af nytta ej blott för dem, som drifva sådana yrken, der ett mera rörligt kapital erfordras, utan äfven för jordbrukaren, så framt han begagnar sig af dem med urskiljning, i det han har tillfälle att i bankerna insätta sina tillfälliga tillgångar på upp- och afskrifning. Således läser anmärkningen om ovilja eller afundsamhet mot dessa banker ej träffa mig; det skulle vara ett misskännande af mina åsigter. Men, i trots af hvad Herrar von Koch och von Gegerfelt anført, vågar jag dock påstå, att det är ett privilegium att få utgifva sedlar, hvilka till och med emottagas i kronouppbörd. Herr von Koch har sagt, att det vore önskligt att alla privilegier kunde borttagas. Deruti instämmer ingen heldre än jag, men då han förmenat att genom 1864 års Förordning något privilegium ej blifvit tilldeladt de enskilda bankerna, så hemställer jag till Kammarens bepröfvande, huruvida han härutinnan kan hafva rätt. Sådana sedlar får ju ingen utgifva utan att på förhand dertill erhålla Kongl. Maj:ts särskilda tillstånd, och då måtte detta väl kunna kallas en undantagsrätt eller ett privilegium. Sålunda utgående från den synpunkten att rättigheten till att utgifva sedlar är ett privilegium, som är lemnadt de enskilda bankerna samt att detta privilegium bereder dem tillfälle till en räntefri kredit, hvilken ej kan förnekas för bankerna vara af stort värde samt förskaffar dem inkomster, hvilka annars ej skulle i samma mån kunna erhållas, har Utskottet trott, att detta privilegium väl kunde tåla en något högre beskattning och sålunda medgifva tillgång till någon förökning i statsinkomsterna, som — säga hvad man vill — för närvarande icke svara emot behofven. Vi höra ju dagligen från detta rum talet om statsbristen och att vi befinna oss på den ståndpunkt, att vår ställning i finanslielt hänseende är ganska betänkelig. Af bristande tillgångar äro vi förhindrade att bestrida de nödigaste utgifterna,

såsom anslag till flottan, till öfning af vår armé m. m. Äro vi uti ett sådant tillstånd, så ligger den frågan nära till hands: huru afhjelpa, huru fylla bristen? Det har nyss blifvit nämndt, att Utskottet visat mycket liten fyndighet i uppletande af utvägar att undvika skatteförhöjning. Den värde talaren kan trösta sig med att, om det blifver af nöden, Utskottet nog ej skall var rädlöst. Emellertid, mine Herrar, endast och allenast från den synpunkten, att aemälde privilegium lemnar de enskilda bankerna en rättighet till en värdefull räntefri kredit, har Utskottet trott dem ganska väl tåla vid förhöjd beskattning. Kunde jag befara att, såsom en föregående talare yttrat, de enskilda bankerna skulle gå under härpå, då skulle jag för visso ej vilja med min röst dertill bidraga. Men jag kan ej tro, att denna tillökning i skatten kan inverka så menligt på de enskilda bankerna.

Man har sagt att förslaget vore så orättvist derföre, att dessa enskilda bankers sedlar vore så kort tid ute i allmänna rörelsen, och man har dervid till och med nämnt 14 dagar. Vi veta dock, att en stor del af lånen lemnas på 4 månader, och vi kunna följaktligen antaga som ett medium att sedlarne utelöpa 4 månader; och att gifva $\frac{1}{2}$ procent på penningar, som utlånas mot 6 procent och derutöfver, kan väl ej sägas vara förtryckande. — Att beskattningen kan olika träffa olika banker är klart, men dermed har Utskottet ej befattat sig, då frågan blott gäller en rättighet och ej om denna rättighet med olika skicklighet och fördel begagnas på olika ställen. Hvad beträffar den farhågan, att man ej med denna beskattning skulle, såsom man uttryckt sig, "komma åt" de banker, som hafva den största vinsten, nemligen Stockholms enskilda och den Skånska, så veta vi att dessa banker röra sig på helt annat sätt än de öfriga, på ett sätt som det vore att önska att alla de andra toge efter.

Jag tror således ej, att den ifrågasatta beskattningen skall skada bankerna och — i det jag ännu en gång upprepar att min åsigt i saken ej är dikterad af afvoghet emot privatbankerna — yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Hvad man vid all diskussion främst bör tillse är att man ställer sig på laglig grund och att man har klart för sig hvad som är lag och rätt, samt dernäst att man ej upprepar skäl, som blifvit mångfaldiga gånger vederlagda. Det har af flera talare blifvit visadt, att privatbankerna ej hafva monopol, men detta hindrar ej andra talare att fortfarande påstå att de hafva det. Om de nu hade monopol skulle detta vara olagligt, enär 60 § Regeringsformen lyder, bland annat, sålunda: "Ej heller må Konungen — — — till vinning för sig och Kronan eller enskilda personer och korporationer, några monopolier fastställa". Detta är ju en tydlig och klar föreskrift — och jag har ej hört att emot Konungens Rådgifvare blifvit framställd någon anmärkningsanledning, som annars säkerligen minst i detta hänseende skulle uteblifvit. Det är dessutom känt, att under den tid Representationen vacklade hit och dit och funderade på saken, Regeringen ej, intill dess man hade erhållit klarhet i frågan om bankernas ställning, ville bevilja nya oktroyer, men att sedan år 1863, då Riks-

dagen fattade sitt beslut och 1864 års förordning i ämnet utfärdades, Kongl. Maj:t ej i något fall vägrat bolag att idka bankrörelse i öfverensstämmelse med gällande banklag. Kan man väl då, och när så många banker blifvit tid efter annan stiftade, tala om monopol? Vidare — när frågor af denna beskaffenhet diskuteras, bör man akta sig att ej offentliggöra missledande siffror. Nu är i den Bevillnings-Utskottets Betänkande bilagda tabell Stockholms enskilda banks nettovinst upptagen till 26 procent, Norrköpings 11 procent och Skaraborgs 11,2 procent. Dessa siffror äro väl sanna men ej fullt ärliga, ty när man talar om de fonder en bank har att röra sig med, skall man omnämna alla de fonder, som ingå i rörelsen. Uti en till Finansministern, den 24 Februari innevarande år, af en person, som innehar stort förtroende, afgifven promemoria finnes uppgifvet att, då man räknar *alla* befintliga fonder, så hafva högsta nettovinsterna för en enskild bank varit 14 procent, för en 10½ samt för de öfriga 9 å 6 procent. Dessa siffror äro tydliga och oförtydbara; det är visst möjligt att andra kunna vara mer uppiggande, men man bör ej begagna andra än de som äro fullt ärliga. Man har såsom skäl för denna föreslagna förhöjda beskattning anført, att den ej skulle kunna skada bankerna eller för dem utgöra något förtryck. Lagstiftningen skall sålunda ej hafva annat mål, än att tillse det en näringsgren kan *existera*; så snart den börjar *blomstra*, då finner man detta ej helsosamt för landet, då skall man genom förhöjda skatter bringa den ned till en knapp och tynande tillvaro, tillämpande den gamla satsen: "tål du den, så tål du den". Denna princip har dock ej förr varit erkänd. Den leder till ett ständigt kifvande de särskilda intressena emellan, der den starkaste alltid får rätt. Hela detta Utskottsbetänkande finner jag högst märkvärdigt. Ibland motiverna står taladt om intrång, om privilegier. Man säger att beskattningen ej kan rättvisare drabba annat föremål än de enskilda bankernas sedelemmission. Man ordar om de enskilda bankernas "räntefria kredit", men säger på samma gång att de i allmänhet arbeta "under tryckta förhållanden". Bevillnings-Utskottet synes hafva ansett sig såsom en delegation af Riksdagen, i dess egenskap af delegare i Riksbanken, och uppställt såsom sitt mål att på hvilket sätt som helst tillgodose Riksbankens bästa, i följd hvaraf det ansett sig böra, för att qväsa konkurrensen, pålägga Riksbankens medtäflare en högre skatt. Jag tror ej detta vara någon vacker sida af Utskottets verksamhet. Man har haft för sig att "intrånget" borde stärfjas och tagit ömhet om statskassan till förvändning för att förmå Riksdagen begå en orättvisa. Jag anser detta i hög grad orimligt. Hvad angår den "räntefria krediten", finner jag det besynnerligt om en kredit kan existera der inga kapitaler förskjutas. Riksbanken behöfver intet skydd, ty den har en stor grundfond och den är Statens kassavårdare, i hvilken egenskap den förfogar öfver stora räntefria penningkapitaler. Det finnes således ingen anledning att för Riksbankens skull pålägga de enskilda bankernas rörelsemedel ökad beskattning. Det är för öfrigt märkvärdigt att se huru olika en och samma sak kan betraktas i olika länder. Det är ingen nyhet att man i Skottland prisar bankväsendet, såsom en källa till välstånd. För ett par veckor sedan läste jag i Post- och Inrikes

Tidningar en ordagrant öfversatt uppsats från Ryssland, der det förbättrade ekonomiska tillståndet i det landet tillskrifves bankväsendets utveckling. Bankväsendet derstädes kan dock ej jemföras med vårt, men här anser man bankerna såsom en riksolycka, som man ej vet huru mau skall blifva qvitt. Resonerade jag endast i egenskap af bankdelegare, skulle jag säga såsom jag sade vid en sammankomst, som föranstaltades af bankreformatorer 1862, i syftning att reducera bankrörelsens afkastning. Der höllos långa tal om de enskilda bankernas upphörande och om huru skadliga de voro. Jag iakttog tystnad, ty jag fann att man icke afsåg bankreform utan något helt annat. Andra ådrogo sig uppmärksamhet genom att hålla tal, men vid detta tillfälle väckte det uppmärksamhet att jag teg. Slutligen interpellade man mig formligen och, då ingen talare vidare hade anmält sig, tog jag mig den friheten yttra: "När herrarne lyckats stänga de enskilda bankerna, då skall jag tillråda bankdelegarne att köpa bondhemman".

Med den mycket omordade sedelutgifningsrätten — en nagel ögat för så många — förhåller det sig så, att erfarenheten längesedan ådagalagt tvänne saker; den ena att allmänna penningarörelsens behof bestämmer de utelöpande banksedlarnes totalsumma; den andra att bankväsendet medverkar att minska behovet af banksedlar. Enligt ofvan af mig åberopade skrift, som är fullkomligt officiel till sina sifferuppgifter, funnos år 1834 allenast Riksbanken och två enskilda sedelutgifvande banker, hvilka samtliga höllo allenast fem bankkontor. Utelöpande banksedelstocken utgjorde vid den tiden 46,396,000 R:dr. År 1869 funnos 38 banker med tillhoppa 138 bankkontor, och utgjorde vid denna tidpunkt utelöpande banksedelstocken 43,107,000 R:dr. Häraf kan man tydligen lära att den otroligt mångdubblade rörelsen år 1869 i jemförelse med ställningen år 1834 behöft 3,289,000 R:dr i banksedlar mindre än år 1834. Den besparing allmänheten gjort, genom det tilltagande bruket af egna upp- och afskrifnings- och kreditiv-vexlar i stället för banksedlar, är högst betydlig och tillväxer för hvarje år. Dessa många små bankkontor borde utgöra en anledning till stolthet och ingenstädes utom Skottland har man att uppvisa något dermed jemförligt. — När man tänker sig orter med några hundra personers folkmängd, jernvägsstationer och lastageplatser, hvarest bankkontor anträffas, så uppfattar man icke rätt fördelen af dessa lättnader i allmänna rörelsen, denna bankväsendets tidsenliga utveckling, förrän man vidtagit sådana åtgärder, som tvinga dessa småkontor att upphöra. Bevillnings-Utskottets förslag, i fall det blifver lag, drabbar i synnerhet dessa småkontor, hvarjemte man bör väl ihågkomma, att bankerna icke hafva annan inkomst än den som låntagarne behaga lemna. Befinnes således nödigt att pålägga bankerna ökade skatter för rörelsen, utan afseende på om vinst uppkommer, så drabbar denna skatt i sista hand låntagarne. Dessa äro följderna af det föga välbetänkta förslaget. Jag gör dock intet yrkande, utan har blott ansett min skyldighet vara att lemna dessa upplysningar.

En liten särskild omständighet bör kunna påpekas. Bevillnings-Utskottet har icke intagit någon klausul i syftning att med skatt belägga så beskaffade kreditpapper, som den hvilka utgäfvos i massa

af Herr *Herrm. Frisk* å 3 R:drs valör, hvilka erhöilo sin kredit derigenom att de benämndes sola vextrar, dragna på filialbanken i Hudiksvall.

Herr Hazelius: Då föreliggande fråga är af största vigt, har jag ansett det vara min skyldighet att söka skaffa mig en bestämd öfvertygelse huru denna angelägenhet bäst bör ordnas, och jag har dervid med glädje funnit en god vägledning i den tabell, som åtföljer Bevillnings-Utskottets Betänkande. Deraf ser jag först att, under förutsättning att utelöpande sedelbeloppet för nästa år skulle blifva detsamma som för 1868, eller 36 millioner, skulle, efter den nuvarande bevillningen, Statens inkomst uppgå till 72,000 R:dr, men enligt den föreslagna bevillningen, af 5 R:dr per 1,000 till 180,000 R:dr. Staten skulle således erhålla en ökad inkomst af 108,000 R:dr, och detta torde under närvarande förhållanden icke vara att förakta. Dermed är besvarad frågan hvad man vinner genom den ökade beskattningen.

Återstår då den andra frågan: huruvida de enskilda bankerna kunna tåla en sådan beskattning. I detta afseende torde jag, då ingen af de föregående talarne gjort sådant, få anföra några vägledande siffror. Skånes enskilda bank erlägger nu i bevillning 11,438 R:dr och skulle enligt Utskottets förslag komma att betala 28,590 R:dr, således omkring 17,000 R:dr mera. Huru stor procent äro nu dessa 17,000 R:dr af bankens grundfond, som utgör 4,500,000 R:dr? Jo, blott $\frac{1}{10}$:dels procent. $\frac{1}{10}$:dels procent skulle således komma att afgå från nettovinsten, och nettovinsten utgjorde 1868 $10\frac{2}{3}$:dels procent. Efter samma beräkning skulle Stockholms enskilda bank få vidkännas ett afdrag af $\frac{1}{10}$:dels procent, och för de två banker, som näst Örebro och Göteborgs gifvit minsta utdelningen, eller Kopparbergs och Hallands, skulle afdraget endast blifva för den förre $\frac{1}{10}$:dels och för den sednare $\frac{3}{10}$:dels procent, således helt obetydligt. Nukem man visserligen säga, att åtskilliga banker gifva lägre utdelning än 8 procent, men då man å andra sidan ihågkommer att ej mindre än tio banker lemna högre vinst, att dessa äro så spridda öfver hela landet, att två (Sundsvalls och Gefle) ligga i Norrland, en (Mälareprovinsernas) i Westmanland, en (Stockholms enskilda) i Stockholm, en (Christinehamns) i Wermland, två (Wenersborgs och Skaraborgs) i Westergötland, två (Norrköpings och industribanken) i Östergötland och en (Skånes enskilda) i Skåne, samt att dessa bankers sammanlagda utelöpande sedelstock uppgår till ej mindre än $17\frac{1}{2}$ millioner, så synes mig verkligen landets behof i allt fall vara någorlunda väl tillgodosedt. De omständigheter, som föranledt att Örebro-banken under sistlidne år gifvit så ringa behållning, torde vara allmänt kända. Att åter Göteborgsbanken, förlagd i en stad med så stor affärsrörelse som Göteborg, ej lemnat större utdelning än $3\frac{1}{10}$:dels procent, kan väl till en del förklaras deraf att denna banks grundfond är den största af alla, 5 gånger större än Stockholms enskilda banks, och att således utdelningens proportion till grundfonden måste blifva mindre, men egentliga förklaringsgrunden torde dock ligga deri, att delegarne finna sin räkning vid att uttaga stora kre-

ditiv i banken och använda dem i sin enskilda rörelse. Då så många enskilda banker bära sig ganska godt, synes mig den omständighet, att några bankers ställning icke är lika tillfredsställande, endast kunna bero derpå att rörelsen i de trakter, der dessa banker äro förlagda, är så liten att icke någon vinst kan skördas, och icke är det skäl att uppehålla sådana banker.

Här har yttrats, att den ifrågavarande beskattningen utfaller ojemnt, och detta kan icke bestridas, men med hvilken beskattning är icke det fallet. Huru mycket har icke bevillningen enligt 2:dra artikeln blifvit öfverklagad, såsom särdeles ojemn? Man har ock sagt, att man icke eger rättighet pålägga ökad beskattning under ännu fortgående oktroj. Detta synes mig dock icke vara värre än om man pålägger ny skatt på hvilken fabriksrörelse som helst; icke kan någon hafva anspråk på att få idka rörelsen på samma vilkor under hela den tid firman existerar. Vidare har den siste talaren såsom ett hufvudsakligt skäl mot användandet af ordet privilegium eller monopol, han begagnade båda orden ömsom, anfört att grundlagen förbjuder hvarje monopol. Detta är mycket riktigt, men jag torde icke behöfva erinra, att monopol är något helt annat än privilegium. Enligt ordets grammatikaliska betydelse är monopol något, som *en* har såsom förmån framför alla andra, och detta förbjuder grundlagen; då deremot privilegium är en laglig rättighet, som flere hafva i följd af dem särskildt tillkommande omständigheter. Att enskilda bankernas sedelutgifningsrätt är ett privilegium, torde icke kunna bestridas, men ett sådant privilegium är icke mera förkastligt eller mera stridande mot Regeringsformen än t. ex. det privilegium, som vi alla här församlade hafva, på grund af vissa ekonomiska förmåner, att vara representanter i Första Kammaren. Jag får således för min del tillstyrka bifall till Utskottets förslag, och jag gör det med det tillägg, att jag så mycket mindre kan vara afvog mot enskilda banker, som jag länge varit delegare i en sådan bankrörelse, men att jag just derföre att jag eger del i en bank, som icke blott gifvit 8 å 10 procent, utan mycket mera, icke kan annat än med min röst biträda ett förslag om ökad beskattning på denna rörelse.

Herr Rydqvist: Den värde talare, som i denna fråga först hade ordet, och efter honom flere andra talare hafva fäst Kammarens särskilda uppmärksamhet vid den tabell, som är bifogad Bevillnings-Utskottets ifrågavarande Betänkande. Äfven jag anser så beskaffade uppgifter, som de deri förekommande, under förutsättning likväl att de äro fullt tillförlitliga, vara af högsta vikt vid bedömandet af en fråga sådan som denna. Flera af de föregående talarne hafva ock, för att visa, att de sedelutgifvande privatbankerna nu för tiden laborera under en ganska tryckt ställning, särskildt framhållit Örebro enskilda bank och dervid påpekat, att denna bank, i enlighet med nämnda tabell, skulle under år 1868 på hela sin rörelse icke haft större nettovinst än 0,8 procent. Lyckligtvis är jag i tillfälle att kunna trösta Kammarens ledamöter dermed, att uppgifterna i denna tabell icke hålla streck, och att de åtminstone i åtskilliga hänseenden icke äro tillförlitliga. Hvad nu Örebrobanken särskildt angår, så står i tabellens

sista kolumn, hvilken utvisar förhållandet emellan nettovinsten och grundfonden, att denna vinst under år 1867 uppgått allenast till 3,3 procent, men under följande året nedsjunkit ända till 0,8 procent; och speciellt har en talare fäst på uppmärksamheten dervid, att behållningen, hvarför erlagts bevillning enligt 2:dra artikeln, under sistnämnda år, eller 1868, icke utgjort mer än 18,979 R:dr, hvadan också bevillningen dervid varit 189 R:dr 79 öre. Möjligen har ingen af herrarne kommit att kasta ögonen på Post- och Inrikes-Tidningar för sistlidne Lördag, hvilken innehöll revisionsberättelse öfver Örebro enskilda bank under räkenskapsåret 1869, men der påträffas följande uppgifter: "I fråga derefter om användandet af bankens behållna vinst, som för tretton månader under räkenskapsåret 1867—1868 utgjorde endast 165,752 R:dr 42 öre, men, efter afdrag af den verkställande direktören tillkommande lönefyllnad, nu uppgår till det icke obetydliga beloppet af 184,067 R:dr 32 öre, instämma revisorerne etc." Af denna, fullt vitsord egande berättelse inhämtas således, att nämnda banks nettobehållning för förstberörda räkenskapsår, eller för 1868, utgjort 8,29 procent, i stället för 0,8 procent, som Bevillnings-Utskottets tabell upptager, äfvensom att samma vinst för år 1869 uppgått till 9,2 procent, allt i förhållande till grundfonden, hvilken åter, enligt revisionsberättelsen, utgör 2 millioner R:dr, ej 2,250,000 R:dr, som tabellen uppgifver. Vidare förmäles i samma berättelse, att banken sistlidne år arbetat under "*lyckliga förhållanden*", och på ett annat ställe, att den icke obetydligt ökade nettobehållningen för sagde år i någon mån varit beroende af "*gynsamma konjunkturer*". Men för min del kan jag icke finna, att Nerike i sednaste åren intagit någon undantagsställning i ekonomiskt hänseende, så att bankrörelsen der kunnat bedrivas på mera fördelaktigt sätt än i öfriga delar af landet, hvadan jag förmodar, att den så ofta upprepade frasen om de sedelutgifvande privatbankernas "tryckta ställning" icke kan tillerkännas särdeles stort afseende. Jag vill nu återgå till den ofta nämnda tabellen och skall dervid icke hålla mig till de två enskilda banker, nemligen Stockholms och Skånes, hvilka, synnerligast den förstnämnda, verkligen stå i ett exceptionellt förhållande i afseende å nettovinsten, utan fästa uppmärksamheten vid de uppgifter, som lemnats rörande ett par andra banker. Så meddelas om Kopparbergsbanken, att dess nettobehållning skulle hafva utgjort under år 1866 6,2 procent, 1867 5,4 procent och under 1868 allenast 3,8 procent. Jag har emellertid funnit af de uppgifter, som i officiella tidningen meddelats angående bankernas utdelning, att aktieegarne i nämnda bank utbetkommit för år 1867 9 procent, för år 1868 8 procent och för 1869 8½ procent, och då denna bank alldeles icke har någon stor reservfond, kan jag icke föreställa mig annat, än att dessa utdelningar tagits af de respektive årens nettobehållningar. Enahanda är förhållandet med Östgötabanken; den skulle enligt tabellen hafva lemnat respektive 2,1, 4 och 7 procent, men den har dock, äfven den, lemnat 8 procent utdelning. Min tid har icke medgifvit mig att ingå i ytterligare granskning af förevarande tabell, men de nu lemnade upplysningarne torde vara tillräckliga för besvarandet af frågan om det

vitsord densamma skäligen må kunna anses förtjena i förevarande fråga.

Den förste värde talaren och efter honom flera andra hafva vidare talat om det olyckliga privilegium, Riksbanken skulle ega deri, att dess sedlar skola såsom mynt i riket erkännas, — ett föregifvande, som tidt och ofta förekommit i tal och tryck. För min del kan jag dock icke ingå på denna tydning af 72 § Regeringsformen, ty der står endast, att "Riksdagen *allena* eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket *må* erkännas." Man har sagt, att detta ord *må* är ett verkligt monopol och, såsom jag tror, nämnde en talare, att det var så godt som en riksolycka. Jag kan icke dela denna åsigt. Efter hvad jag har mig bekant finnes visserligen icke, hvarken i eller utom Europa, någon stat, som har någon motsvarighet mot vår Riksbank, men deremot existera i flera länder banker, som hafva rätt att utgifva sedlar, hvilka *skola* såsom mynt erkännas. Vi behöfva blott gå till våra närmaste grannstater för att finna, att så väl "Norges bank" som Danmarks "nationalbank", tilldelats och äro fortfarande i utöfning af monopol i verkligheten uti detta hänseende; ja till och med det liberala England har åt sin "Bank of England" lemnat det privilegium, att dess sedlar skola gå och gälla såsom "legal tender". Men icke har jag förnummit, att man i dessa länder anser detta verkliga monopol såsom en "riksolycka". Således behöfva vi svenskar icke blygas för, att vår Riksbank sedan år 1809 haft det numera på vissa håll så förhatade privilegium, som 72 § Regeringsformen beskriver. Men, äfven om det stod i grundlagen, att Riksbankens sedlar *skola* såsom mynt erkännas, hade ett sådant stadgande ändock haft föga inverkan i sjelfva verket på penningcirkulationen i landet, ty privatbankssedlarne hafva till den grad utbredts i den allmänna rörelsen, att det åtminstone i de aldra flesta landsorter hör till undantagen i handel och vandel att ens få se en Riksbankssedel. Så snart en bundt sådana sedlar skickas ut i landsorten, der antingen hufvudkontor eller åtminstone något af dessa af Herr Wallenberg omtalda 138 afdelningskontor finnas, komma de genom en magisk kraft nästan ögonblickligen in der och utvexlas mot privatbankssedlar. Öfverallt hvar man reser i Sverige får man således numera knappast se någon Riksbankssedel, utan allenast privatbankssedlar, och icke ens alltid sådana från den ort der man vistas, utan ifrån en mängd andra banker och af alla möjliga färger och typer. Äfven vid penningremisser förhåller det sig på samma sätt; jag har mångårig erfarenhet häraf och vet således, att endast från ett län insändas Riksbankens sedlar, under det att de öfriga länsstyrelserna, som icke begagna postremissvexlar, hitsända nästan uteslutande privatbankssedlar, ofta nog från ganska olika utgifts-orter. Förhållandet hos oss är sålunda motsatt det, som eger rum i Skottland och egde rum i Förenta Staterna den tiden då privatbanker i enlighet med den äldre, der gällande lagstiftningen, voro i verksamhet, och är omvändt mot hvad man tror; ty det är i sjelfva verket privatbankernas sedlar, som äro *tvångsmynt*. Annat "mynt", än dessa slitna och brokiga papperslappar, finnes nu för tiden ej att tillgå i

våra landsorter, och ville man rata dem i vexling eller likvid, blefve man på de flesta ställen utan "mynt".

En talare på andra sidan yttrade, att den förevarande frågan icke berörde sedelemissionen, utan endast en ny beskattning. Jag skulle dock tro, att denna fråga icke berör någonting annat än sjelfva beskattningen på sedelemissionen. En annan talare har yttrat, att sedelutgifningsrätten för de enskilda bankerna icke får betraktas såsom ett monopol. Deri har han rätt och jag har icke heller hört, att någon haft ett dylikt yttrande. Men deremot är denna sedelutgifningsrätt, såsom Utskottet säger, ett ganska dyrbart privilegium, hvilket icke tillkommer andra än de bankbolag, som kunnat ställa sig till efterrättelse 1864 års förordning; och att det är *dyrbart* fastän man säger, att det nu för tiden icke skall vara inbringande, tyckes framgå af den ifver. med hvilken denna sedelutgifningsrätt från så många håll blifvit försvarad. Samma värde talare har äfven yttrat, att orsaken till ifrågavarande förslag vore *afund*. Hvad mig beträffar, kan jag försäkra honom, att jag icke ett ögonblick *afundats* privatbankerna den nettobehållning, de kunnat erhålla på sin verkliga eller egentliga bankrörelse, — en rörelse, som jag tvärtom anser vara i många hänseenden gagnande för vårt land, men ingalunda kan finna vara oskiljaktig från privilegiet att utgifva och öfversvämma landet med egna sedlar. Mot sedelutgifningsrätten åter är jag och kommer att förblifva afvoigt stämd, emedan den i hög grad skadligt inverkar på Riksbanken, hvars målsmän vi äro, och derigenom äfven på folkets allmänna bästa, samt derförutan, just derföre att den bedrivs såsom en särskild rörelse i stort, att förtjena penningar på, men är beroende af konjunkturerna och bankernas förmåga att uppehålla utvexlingen, föranleder än ett rikligt utströmmande af "mynt", än en lika hastig indragning af sedelstocken, begge delarne till skada och förlust för näringsarne och handeln.

Det är obestridligt, att våra privatbanker, med undantag för Stockholms och Skånes enskilda banker, i allmänhet under de sednare åren icke lemnat aktieegarne högre utdelning än 6 à 9 procent på deras insatser, då likväl samtidigt större eller mindre belopp afsatts för reservfonden samt för kontot "outdelade vinster"; hvarvid dock hör anmärkas, att några af dessa banker just under nämnda år lidit ganska betydliga förluster genom bedrägliga tjänstemäns tillgöranden. Men lika obestridligt är ock, att under de sist förflutna tio åren *femton* nya sedelutgifvande privatbanker tillkommit, af hvilka flera under de sednaste åren, en år 1869. Man kan då icke gerna tänka sig, att de personer, som associerat sig för bedrivande af bankrörelse, ingått i ett sådant företag utan att förut hafva hört sig före, hvilka chancer funnos för, att de skulle erhålla någorlunda god ränta å sina insatta penningar, och jag kan åtminstone icke gå så långt, att jag medgifver, att personer af ren patriotism blifvit bankaktieegare eller ens att de ingått i ett bankföretag för att bereda orten vinst; ty jag har sett, att vid bankbolags bildande personer, som varit alldeles främmande för orten, tecknat sig såsom delegare, hvilket väl endast bevisar, att de ansett entreprisen vara god. Jag vidhåller, att privatbankerna i allmänhet varit i goda omständigheter,

då de under de sednast förflutna, för alla våra näringar så särdeles svåra åren kunnat utdela 6 à 9, att icke tala om 11 och 25 procent, och derförutan afsätta medel till reservfonden och till "outdelade vinsters" konto. Man anser likväl detta icke vara nog derföre, att risken skulle vara så betydlig; man säger, att delegarne hafva solidarisk ansvarighet, som skulle medföra en stor fara. Jag skulle dock med afseende å ordalagen i författningen tro, att risken i detta fall är nära nog ingen. Herr Wallenberg har vidare yttrat, att man icke ville tillåta någon industrigren att blomstra, och beviset derpå skulle vara, att man vill något höja beskattningen å privatbankernas sedelutgifning; men jag ber honom eller hvilken annan som helst uppgifva, hvilken verklig industrigren (ty sedelfabrikationen kan väl icke förtjena detta namn) i Sverige blomstrat under sednare tider. Har det kanhända varit landtbruket, eller bergsbruket, eller skeppsfarten, eller fabrikerne? Har väl någon af dessa näringsgrenar lemnat 7, 8, 9 procent — att icke tala om 11 och 25 procent — nettobehållning under dessa år och derutöver medel till förlags- (reserv-) fondens förstärkning m. m.? Jag tror, att litet hvar, som är intresserad i sådana företag, skulle hafva skattat sig särdeles lycklig, om han fått lika stor behållning på sina i dem nedlagda penningar som privatbankerna på sina, ty den tid är icke långt aflägsen, då man i åtskilliga landsortsbanker fick 14 à 18 procent på der insatta kapital. Man får icke bedöma bankerna efter de mindre goda år de haft, ty i alla händelser, ställda i jemförelse med hvilka andra näringsgrenar som helst, hafva de varit särdeles lyckligt lottade.

Samma talare har äfven apostroferat Utskottet, derföre att det denna fråga uppträdt såsom Riksbankens målsman contra enskilda bankerna, samt förklarar detta vara orättvist "i högsta potens". Jag åter kan ej finna att Utskottet härutinnan orätt förfarit, ty dels vet jag icke, hvem som skulle vara mera befogad att framkomma med ett sådant förslag som det förevarande, än Bevillnings-Utskottet, dels kan jag icke inse, hvarföre Utskottet icke bort hemställa, att en något förhöjd beskattning skulle åläggas enskilda bankernas sedelemission, då man tid efter annan sett Utskottet yttra sig om förhöjd beskattning på t. ex. bränvinstillverkningen. En sådan förhöjd beskattning är äfven nu i fråga, och om det är orätt att numera, sedan bankbolagen uppkommit, ytterligare beskatta en branche af deras rörelse, så är det väl lika orätt att vilja förhöja bevillningen på det bränvin, som tillverkas vid våra sedan länge befintliga brännerier. Den värde talaren har gått så långt, att han bestridt, att någon sådan beskattning som den här ifrågasatta för närvarande skulle finnas. Detta påstående förefaller dock ganska besynnerligt, ty det är icke långre sedan än förra Riksdagen, då man för en industri, som ännu icke fanns till, nemligen för hvitbetssockertillverkningen, föreslog och beslöt en särskild beskattning för sjelfva tillverkningen, här motsvarad af sedelfabrikationen. Mig vill det synas som om från Herr Wallenbergs ståndpunkt det skulle hafva varit betänkligare att beskatta en näring, som icke fanns, hvilket var i princip detsamma som försöket att qväfva barnet i lindan. Jag kan icke heller i öfrigt

gå in på, att Herr Wallenberg har rätt i sin uppgift, att någon beskattning liknande den ifrågavarande icke finnes, då jag tagit mig friheten att i det yttrande, jag afgaf vid remissen af Herr Frisks motion i detta ämne upplysa, att för just denna sedelutgifningsrätt är beskattningen i England 7 sh. om året (som motsvarar något öfver 1:2dels procent) för hvarje 100 pund af medelbeloppet eller värdet af cirkulerande sedlar, således *högre* än den i Sverige nu gällande; hvarförutan i sjelfva England ingen bank får utgifva sedlar på mindre belopp än 5 pund sterling, motsvarande 90 R:dr R:mt, samt i Skottland och Irland icke på mindre valör än 1 pund sterling. Om nu våra privatbanker finge sig ålagdt att inskränka sin sedelutgifning till sedlar å lägst 18 R:dr, skulle jag för min del icke påyrka någon förhöjd beskattning å deras sedelutgifningsrätt, ty jag tror, att det allmänna skulle vinna så mycket på, att Riksbanken finge ensam utgifva sedlar å 5 och 10 R:dr, att derigenom skulle till fullo kompenseras den inkomst, Staten skulle erhålla genom den ifrågasatta skatteförhöjningen. Vidare har jag i nyssnämnda mitt anförande fäst uppmärksamheten derå, att i Förenta Staterna, enligt kongressakten den 30 Juni 1864, de sedelutgivande bankerna få betala 1/2dels procent i månaden eller 1 procent om året på medelbeloppet af cirkulerande sedlar m. m. Således torde Herr Wallenberg finna, att en så beskaffad särskild beskattning på privatbankernas sedelutgifning, som den här sedan flera år utgående, hvilken man nu vill något höja, verkligen finnes i andra länder. Herr Wallenberg har vidare anmärkt, att i Ryssland skall industrien hafva utvecklat sig ofantligt i följd af bankväsendets utveckling; men, så vidt jag har mig bekant, existera icke i Ryssland några privatbanker *med sedelutgifningsrätt*, hvidan det måtte vara de Ryska bankernas verksamhet i öfrigt, som bidragit till industriens utveckling i nämnda land.

Då jag icke längre vill upptaga Kammarens tid, anhåller jag slutligen att få fästa uppmärksamheten derpå, att vid 1869 års slut egde privatbankerna utelöpande sedlar för 35 millioner. Om man derifrån afdrager behållningen i silfver och riksmünt, i runda tal 14,300,000 R:dr, och anser denna behållning helt och hållet behöflig för sedelutvexlingen, återstå 20,700,000 R:dr, hvarå räntan å 5 procent gör R:dr 1,035,000 och å 6 procent R:dr 1,242,000. Men äfven om man icke vill räkna hela denna räntevinst såsom privatbankernas årliga bruttobehållning på sedelutgifningsrätten, som jag åter skulle tro hafva mycket skäl för sig, är åtminstone obestridligt, att under de sednaste tio åren privatbankerna ökat sin utelöpande sedelstock med 8 millioner, samt att Riksbanken minskat sin med samma belopp. Man må nu bedöma orsakerna härtill huru som helst, så kan jag icke se annat än, att, när numera 27 sedelutgivande privatbanker finnas i landet, kan Riksbanken icke hafva så stor utelöpande sedelstock som den, hvartill dess förmåga att inlösa sina sedlar skulle lemna tillgång; ej finna annat, än att denna sedelstocks minskning åtminstone hufvudsakligen är en följd af den oupphörliga ökningen af privatbankernas, samt att förthy dessa borde i någon större mån än hittills beskattas för det vinstgivande privilegium, som blifvit dem medgifvet. Att privatbankernas sedelutgifning är laglig, så länge den

icke öfverskrides, är oomtvistadt, men märkligt är, att, när grundlagen säger, att Riksbanken *ensam* eger utgifva sedlar, hvilka såsom mynt må i riket erkännas: när man har en Riksbank, hvars netto-behållning det är för Riksdagen högst angeläget att disponera, om möjligt till sista öret, denna Riksbanks grundlagsenliga målsmän se, att privata institutioner är från år minska Riksbankens bruttovinst och derpå beroende nettobehållning, men ändock icke göra det ringaste för att landet, riket, som eger Riksbanken, skall få behörig andel i den vinst, som privatbankerna tillskyndas på Riksbankens bekostnad. Mig tyckes som om det borde ligga oss om hjertat att tillgodose äfven Riksbankens intresse, och yrkar jag därför bifall till Utskottets förslag.

Friherre von Schwerin: För det första får jag förklara, att jag icke kan uppfatta min ställning såsom representant så, som vore jag målsman för Riksbanken. Jag ser saken ur en vidsträcktare synkrets; jag anser mig som målsman för det allmänna, och om det allmänna är bättre betjent med flera banker än med en, så bör jag understödja privatbankssystemet såsom det rationela. För mig är det alldeles klart, att flera banker äro bättre än en. Jag vill nu icke anföra alla mina egna skäl för denna åsigt, men jag har hört klagomålen i ett annat land, i Frankrike, öfver att man der blott har en bank. I sjelfva det rika Frankrike blifva penningarne tidtals dyrare än i det fattiga Sverige, just därför att de lånesökande i Frankrike icke kunna få sina papper direkte diskonterade i banken, utan måste begagna mellanhänder. Här i Sverige kan man direkte vända sig till närmaste bank i sin hemort och få penningar, utan anlitande af kommissionärer. Jag undrar huru det skulle hafva sett ut i Sverige, om vi ej haft privatbankerna. 1854, det så kallade lyckliga året, ett namn, som jag dock tror tål ganska betydligt afdrag, då egendomsköpen eller rättare egendomsskojet florerade, sprungo inteckningarne upp från 600 till 1,000 millioner R:dr. Dessa belopp funnos naturligtvis icke tillgängliga i besparingar och dylikt, och jag hemställer, huru med *en enda* penninge-inrättning sådana skulder skulle hafva kunnat konsolideras. En talare har redan framhållit, hurusom, fastän affärsverksamheten utvecklats sig kanske hundra faldt sedan 1834, sedelstocken likväl nu är densamma som då. Lika med honom vill jag särskildt påpeka detta förhållande, enär jag anser det såsom ett bevis för att vårt bank-system, om än icke fullt riktigt, dock åtminstone är inledt i ett riktigt spår.

Jag vill icke beskylla Bevillnings-Utskottet att hysa någon särskild oginhet mot privatbankerna, men säkert är att en sådan oginhet råder hos många. Det är väl ock litet okunnighet med i spelet. Det finnes till och med ett parti, som skulle vilja gå så långt, att Riksbanken ej blott skulle beherrska hela bankväsendet, utan ock genom inteckningar blifva egare till all jord, precis såsom förut paschan i Egypten. Det är ock omöjligt för en bank, som skötes af en politisk korporation, att utveckla och tillgodose den enskilda affärsverksamheten i samma grad som ett privat bolag.

Jag skall icke länge uppehålla Kammaren, utan vill blott till

besvarande upptaga ett par af den siste värde talarens satser. Han tycktes klaga deröfver att Riksbankens sedlar allmänt utträngdes ur rörelsen. Jag kan icke finna någon olycka i att jag icke har riksbankssedlar, så länge det finnes annat mynt, med hvilket jag lika väl kan tillfredsställa mina behof eller liqvidera mina skulder. Det kan för öfrigt blifva fråga om hvilka sedlar äro bättre, Riksbankens eller de enskilda bankernas. Antages det ständigt återkommande förslaget att deras sedlar skola inlösas med silfver, så tar jag heldre en sedel från en enskild bank, der jag vet att ett solidariskt bolag står bakom, än från Riksbanken, hvars förvaltning beror af en politisk korporations nycker för dagen. Man må resonera huru mycket som helst om den säkerhet, som ligger i 72 §; under en tid af politisk omstörtning skulle dock Riksbanken kunna förvaltas så, att dess sedlar ej finge annat värde än hvad de i och för sig sjelfva ega, eller makulaturvärdet. Vidare beklagade sig den värde talaren deröfver, att han i remisserna från landsorten finge så stora luntor af privatbankssedlar. Detta är verkligen ett mycket antiqveradt förhållande. I den provins jag tillhör finnas många banker, men der berömmar man sig just öfver att så litet kontanter användas i rörelsen, och att man sköter liqviderna genom anvisningar på bankerna. Samme talare behagade ock fråga, hvilka näringsgrenar i Sverige blomstrat lika mycket som privatbankerna. Derpå kan jag icke gifva något svar — nettobehållningen af en industrigren beror för öfrigt mycket på bokföringen och ej ringa på den subjektiva uppfattningen af storleken af det kapital jag i rörelsen använt — men säkert är att, om än tiderna varit svåra för vissa näringar, skulle de hafva varit ännu svårare om ej privatbankerna funnits. Just derföre att bankerna skulle lida genom en sådan obillig beskattning, som den här föreslagna, och att detta nödvändigt måste inverka hämmande på industriens utveckling, yrkar jag afslag å Bevillnings-Utskottets förslag.

Herr Bennich: Äfven om jag icke hade antecknat mig såsom reservant mot Utskottets nu föredragna hemställan, vågar jag dock smickra mig med att Kammaren tillräckligt känner mina åsigt för att icke kunna misstänka mig att hafva biträdt Utskottets förslag. Jag har emellertid instämt i friherre von Otters reservation, och denna angifver de hufvudsakliga skäl, på grund af hvilka jag anser förslaget vara orättvist, obilligt och oklokt. De aktade ledamöter, hvilka lysa en annan åsigt, hafva redogjort för sin uppfattning af frågan och hafva förklaradt, att de icke hade för afsigt att undertrycka de enskilda bankerna, att de ingalunda ville underkänna deras välgörande inflytande, nej, långt derifrån, att de tvärtom satte ett högt värde på dessa banker, men att de ansågo det vara skäl att lägga på dem en litet högre beskattning, enär de nog kunde tåla detta. Den fråga, som dock vid all beskattning är den viktigaste, om skatten är rättvis och billig, om den leder till ett för samhället önskvärdt resultat, den hafva dessa ledamöter alldeles lemnat å sido. De hafva, som sagdt, endast fäst sig vid att bankerna möjligen skulle kunna tåla den ökade skatten. Denna skatt uppgår dock till 8 $\frac{1}{2}$ proc. af bankernas vinst, under det att ingen annan näringsgren be-

talat mera än 1 proc., och denna sistnämnda bevillning få för öfrigt enskilda bankerna erlægga lika väl som alla andra. Nu är derjemte att märka, att bankerna aldrig kunna beräkna 6 proc. vinst på sin högsta utelöpande sedelstock (denna är naturligtvis icke konstant under hela året), utan blott 3 å 4 proc., och då skulle ju den föreslagna beskattningen komma att utgöra 16 å 12 proc. af vinsten på rörelsen. Jag frågar om detta kan vara rättvist och billigt, då, såsom jag nyss erinrade, andra näringar betala 1 proc. af behållningen.

Beskattningen är således orättvis och obillig, men jag vågar påstå, att den äfven är i hög grad *oklok*, ty, är det en sanning att ställningen, icke så mycket statskassans, som fastnera hela landets, är betänkelig, och att man därför bör söka göra allt hvad göras kan för dess förbättrande, så är det väl tydligt att en ökad beskattning på det medel, hvarigenom näringarne upprätthållas och förläggas, skall långt ifrån att upphjelpa näringarne, tvärtom förqväfva dem. Antingen komma enskilda bankerna att upphöra, i hvilket fall de orter, som förut inom sig egt dylika förläggare, torde blifva ganska mycket att beklaga, eller ock fortsätta de sin verksamhet och måste då skaffa sig ersättning för den ökade skatten. Detta går för en bank ganska lätt genom att blott höja utlåningsräntan, men icke torde näringarne dermed blifva upphjelpa.

För Bevillnings-Utskottets utlåtande och dess tabell ämnar jag icke respondera — på afdelningen har jag ej deltagit och i plenum reserverade jag mig — men hvad särskildt tabellen angår, vågar jag påstå, att den icke är uppgjord på så lösa grunder, som man här sökt göra troligt. En värd talare har ur posttidningen citerat der kungjorda uppgifter öfver några bankers behållning, enligt hvilka den skulle uppgått till 8, 9 proc., men detta är, såsom vanligt, beräknadt efter det *kontant tillskjutna beloppet*, då deremot Utskottets tabell upptager nettovinsten i proc. på *hela grundfonden*, och i detta hänseende antager jag tabellen vara riktig. Samme värde talare framhöll, huru man i andra länder, i England och Förenta staterna, pålägger särskilda income taxes å sedelutgifningsrätten. Det är mycket riktigt, han är särledes väl underrättad, men han talade icke om för Kammaren, hvilka inkomstskatter man i dessa länder pålägger äfven andra rörelser. Han glömde alldeles bort att omnämna, huru man nu i Förenta staterna beskattar all möjlig inkomst för att betäcka statsbristen efter kriget, och då är det väl icke fullt ärligt att vilja framhålla de sedelutgifvande bankerna såsom stående i en exceptionel ställning, då de i sjelfva verket blott få dela samma öde som de öfriga näringarne.

En talare på Westerbottens bänken erinrade derom, att det enligt den ifrågavarande tabellen funnes några banker, som buro sig ganska bra, och att vid sådant förhållande den omständighet att några icke gått lika bra, icke utgjorde något skäl för att icke pålägga ökad beskattning, ty om än de *svagare gingo* under, skulle dock alltid de starkare kunna stå sig. Är detta ett riktigt sätt att resonera, kunna vi ju hålla på till dess alla banker, utom den andra starkaste

starkaste gått under, men jag tror verkligen ej att man får fara fram på det sättet, om man vill vara rättvis. Antingen är sedelutgifningsrätten något som måste totalt afskaffas, eller ock skall den i beskattningsväg behandlas som hvarje annan loflig näringsgren. Att i dag uppsöka den ena och i morgon den andra industrien, som man tycker kan tåla vid en ökad skatt, det är att handla godtyckligt och således orättvist. Jag yrkar afslag å Bevillnings-Utskottets hemställan.

Herr Peyron: Jag har begärt ordet, för att protestera mot ett yttrande, som en föregående talare haft och som jag flera gånger hört i denna Kammare, nemligen att det allmänna finansiella tillståndet i landet skulle vara betänkligt. Jag tror mig kunna upplysa, att åtminstone inom affärsverlden ställningen ej är tryckt, utan tillståndet der är tvertom utmärkt godt; och jag skulle glädja mig, om Sverige ej får något svårare finansiellt förhållande än det närvarande. Detta tror jag vi alla hafva skäl att vara glada öfver.

Hvad angår Utskottets ifrågavarande betänkande, så får jag, med yrkande af afslag på detsamma, deremot sluta mig till Friherre von Otters reservation; och gör jag detta icke af den orsak, att jag skulle vara vän af enskilda bankernas sedelutgifningsrätt; långt derifrån skulle jag önska och hoppas, att denna sedelutgifningsrätt måtte, om ej alldeles upphöra, åtminstone inskränkas till de högre sedelvalörerna; utan är orsaken till detta mitt yrkande om afslag att finna deri; att jag anser enskilda bankernas sedelutgifningsrätt för närvarande tillräckligt beskattad.

Friherre von Otter: Då åtskilliga af de uppgifter jag lemnat blifvit bestridda, nödgas jag ännu en gång taga Kammarens tålmod i anspråk.

Man har sagt att den tabell som är bifogad Utskottets Betänkande är oriktig; jag ber få upplysa att deri lemnade uppgifter äro hemtade från Kammarrätten och af Utskottets kansli sammanförda i tabellform, i likhet med den som bifogades Bevillnings-Utskottets Betänkande 1867.

En talare har meddelat, att han i Posttidningen sett andra uppgifter om bankernas ställning; väl möjligt — men de af Kammarrätten granskade böra väl ega vitsord. Såsom jag förut sagt, är den i tabellen uträknade vinsten på grundfonden så till vida oriktig, att den visar för hög siffra, enär vinsten jemväl har sin grund i de hvarje bank tillhörande reservfonder, uppgående till öfver 1½ million Riksdaler.

Vidare har man sagt att de enskilda bankerna utträngt Riksbankens sedlar från rörelsen. Detta är misstag. Hvarföre man ej ser dessa sedlar så mycket i allmänna rörelsen är, att man med skäl har fullt förtroende till de enskilda bankerna och Riksbankens sedlar ligga derföre i godt förvar i de enskilda bankernas kassor — och ingen olycka är väl deri, de slitas åtminstone icke.

Man har velat förlöjligen och kallat det en förvånande patriotism att jag sagt, det de flesta landsortsbanker tillkommit, mindre för att

göra stora vinster. än att betjena rörelsen. Jag vill snarare kalla det *egoism*. Beviset för min åsigt ligger, som mig synes, i de uppgifter jag meddelat om delegarnes i en del banker samhällsställning. Medium af af hvarje lottegares anpart i grundfonden utgör cirka 7,000 R:dr. Man finner häraf huru ringa belopp de aldra fleste ned-satt i bankrörelsen och om de stora vinsterna varit de lockande orsakerna.

Man har yttrat att ingen näringsgren skulle befinna sig i så blomstrande ställning som enskilda bankerna. Jag känner dock fabriks-företag, som lemnat i flera år 30 å 38 procent i nettobehållning och jordegendom, som lemnat 10 å 12 procent å köpesumman.

Den räntefria kredit som bankerna åtnjuta genom sedelutgifningen och hvilken man här talat om — kunde hafva någon grund, om man frånräknade det ineliggande riksmynstet från sedelemmissionen. En sådan beskattning kunde hafva någon skymt af rättvisa — hvilket ej finnes i den närvarande.

Såsom bevis huru äfven inom denna Kammare en skef uppfattning eger rum om bankernas sedelutgifning — vill jag endast citera det bevis en talare anført på den långa tid sedlarne cirkulera. Han sade nemligen: "Bankerna lemna ju vanligtvis lån på 4 månader, då måste ju sedlarne lika länge vara ute" — kommentarierna göra sig sjelfva — jag vill ej upptaga Kammarens tid dermed. Min uppgift om den korta tid sedlarne äro ute grundar sig på officiela handlingar, hvilka stå till den ärade talarens disposition.

Den inkomst af 108,000 R:dr, som skulle tillskyndas Staten genom den af Utskottet föreslagna högre beskattning, "skulle ej vara att förakta", har en värd ledamot från Norrlandsbanken sagt. Jag beklagar en sådan uppfattning. Är grunden falsk på hvilken man bygger, då ramlar snart hela huset och en uppenbar orättvisa kan ej lemna säker grund. Det är icke bankdelegarnes intressen jag här förfaktar, för att bereda dem en eller annan Riksdalers högre vinst på sina insatta pengar; icke den större jordbrukarens eller industriidkarens, ty de kunna möjligen från andra håll bereda sig de fördelar dessa landsortsbanker lemna, utan det är såsom målsman för dessa mindre jordbrukare och näringsidkare, som jag på det varmaste förordar afslag å Betänkandet.

Herr Wallenberg: "Jag har ej begärt ordet för att lemna Kammaren flera upplysningar; men jag har ansett mig böra begära Kammarens tillåtelse att lemna en föregående talare åtskilliga välbehöfliga upplysningar; ty han synes ej hafva hört eller förstätt hvad jag föra gången yttrade. Det var fråga om Bevillnings-Utskottets sätt att uppfatta sin mission, och då visade jag af motiveringen i Utskottets Utlatande, att Utskottet ansåg sig, i egenskap af en delegation af Riksdagen, såsom egare till Riksbanken böra göra ett förslag, som hade till ändamål att förtynga rörelsen för andra sedelutgivande banker, och derigenom gynna Riksbanken. Att undanröjja täflan i bankrörelsen vore i hög grad skadligt för alla näringsgrenar och ett föga välbetänt handlingssätt af en lagstiftande församling. Det är Bevillnings-Utskottets uppfattning, som jag icke

gillar; och jag är öfvertygad, att denna Kammarer ej heller gillar densamma, om den tänker på saken. Dock har Herr Rydqvist tagit Utskottet i försvar, och sagt, att man borde något tillgodose Riksbanken. Jag kan ej låta ett sådant åskådningssätt passera oanmärkt; ty om hans åsigt finge gälla, så skulle vi anses sitta här i en bankbolagsstämma. Herr Rydqvist hänvisar de enskilda bankerna till de stora sedelvalörernas begagnande, förbehållande Riksbanken att öfversvamma rörelsen med småsedlar. Vill nämnde talare böja den minsta sedelvalören, så går jag säkert lika långt som han; ty jag för min del anser att *minsta sedelvalören bör vara på två caroliner*. Det bör dock för lagstiftaren vara likgiltigt, hvem som utger banksedlar, blott de finnas i den mängd rörelsen kräfver och ovilkorligen infrias vid anfordran med klingande mynt. Hade Riksbanken kunnat motsvara allmänna rörelsens behof, så hade enskilda bankerna ej behöft stiftas. Men de voro en nödvändighet, ty det måste medgifvas att Riksbanken, trots sitt hundraåriga försprång, ej gjort mycket för att underlätta den allmänna penningarörelsen. Sådant förhållandet nu en gång är, bör Riksbanken endast eftersträfva ett mål, det att bli en gagnande centralbank, och ej att anse sedelutgifningen såsom ändamål, utan såsom medel för rörelsen.

Den ärade talaren nämnde jemväl om beskattningen af bränvin och beskattningen af hvitbetor, och han tog för gifvet att jag genomdrifvit sista Riksdagens beslut om hvitbetssockertillverkningen. Hvad bränvinet beträffar, så är jag glad att detta exempel blifvit framhållet. då beskattningen derä i sista hand drabbar konsumenterna; alldeles som den tunga man lägger på bankerna kommer att ofelbart drabba låntagarne.

Hvad beträffar min förmenta delaktighet i lagstiftningen för hvitbetssockertillverkningen, så kan jag icke annat än förundra mig öfver, att den ärade talaren, som tagit en så noggrann kännedom om Kammarrens protokoller vid sistlidne riksdag, icke kommit underfund med att mitt namn ingenstädes igenfinnes uti berörda diskussion om hvitbetssockertillverkningen. Ty jag undviker helst att yttra mig i saker, som jag ej förstår; men det förstår jag likväl, att man bör beskatta tillverkningen, men alldeles ej något redskap som användes. Resultatet af bankernas verksamhet må gerna beskattas i likhet med andra industriella företag, men de redskap, som användas, böra ej i något fall beskattas.

Hvad beträffar hans åsigt om Englands bank och "lagligt betalningsmedel", så få vi nog tillfälle att tala derom. Nu må villfarelserna gerna stå för hans räkning. Slutligen kan jag ej neka till, att jag fäst mig vid hans uppfattning af Örebrobankens nettobehållning. Han har kommit till ett annat resultat än Utskottet. Men jag frågar, är det ett motiv för lagstiftaren, om en bank ger några procent mer eller mindre? Och jag vill ej på annat sätt besvara den värde talaren, än att han ej styrkt sin uppgift. Skilnaden emellan denna industrigren och andra är den, att bankerna framlägga reviderade bokslut för allmänhetens ögon. Säkert är, att äfven i andra fall lika vackra bokslut finnas, om de blott blefve synliga, men då skulle man kanske blifva mindre i tillfälle att beklaga sig.

Jag gör i denna fråga intet yrkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då jag hörde en talare öfverflytta ansvaret för den tabell öfver de enskilda bankernas ställning, som är vidfogad Utskottets Betänkande, på Kammarrätten, så kan jag ej underlåta att deremot protestera. Kammarrätten har ej haft att befatta sig med nämnde tabell vidare, än att Kammarrätten utlånat revisionsberättelserna för de enskilda bankerna, vid hvilkas granskning man kommit att göra åtskilliga för enskilda bankerna obehagliga upptäckter; men detta är en annan sak, som nu icke är fråga om. Att Kammarrätten emellertid skulle tagit befattning med denna tabell, saknar all grund; och om en tjänsteman varit anmodad biträda vid densammas uppsättande, så torde man derföre icke kunna säga, att Kammarrätten har något ansvar för densammas innehåll.

En annan talare har talat om "utdelning af procent" och sade, att densamma beräknats endast på det kontant inbetalda kapitalet, men han torde hafva förgätit, att, enligt sista banklagen, hela grundfonden skall kontant inbetalas, och derföre måste äfven utdelningsprocenten beräknas på hela beloppet. Samme talare erinrade äfven om beskattningen i Amerika, och påstod, att det icke skulle finnas någon särskild beskattning i detta fall. Det är likväl upplyst, att, utom en särskild beskattning af $\frac{1}{12}$ procent i månaden på medelbeloppet af cirkulerande cheks, sedlar och andra obligationer, få bankerna betala en progressiv inkomstskatt. Således är denna afgift för sedelutgifningsrätten något särskildt, hvarförutom bankerna med hela den öfriga befolkningen få deltaga i andra skatter. Skulle vi icke äfven hafva något dylikt här i Sverige? Man skulle vara bra obekant med landtmannens många besvär, för att ej kunna bejaka detta. Jag vill blott i förbigående nämna tiondetackjernet. Det är få näringsgrenar, för hvilka en förökad beskattning skulle kännas så litet tryckande, som denna förhöjning. Jag tror, att enskilda bankerna alltid skola betinga sig så hög ränta, som konjunkturerna medgifva, och att de ej komma att efterskänka något af ädelmod för de lånesökande. Skulle man räkna ut, hvad denna procentskilnad, fördelad på hvarje låntagare under året, skulle blifva, så tror jag, att man icke skulle kunna hitta på något så litet mynt, som kunde härför lemna en motsvarighet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Bevillning-Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades talrika nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med talrika och starka ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr Rydqvist begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition.

Den som bifaller Bevillnings-Utskottets i Betänkandet N:o 3 gjorda hemställan om förhöjd bevilning å enskilda bankers sedelutgifning, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—9;

Nej—69.

§ 62.

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets sista anmälan.

Lades till handlingarne.

Justeradt tvänne protokollsutdrag för dagens sammanträde.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem

O. Brakel.
